

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. นโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
 - 1.1 หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 1.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 1.3 รูปแบบการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - 1.4 มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.1 การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.3 แนวคิดในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.4 หลักการการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.5 ประเภทของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.6 ขอบข่ายของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.7 แนวทางการจัดการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.8 เกณฑ์มาตรฐานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.9 เกณฑ์มาตรฐานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย
3. วิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 3.1 ความหมายของการวิจัยแบบผสมวิธี
 - 3.2 ความสำคัญของการวิจัยแบบผสมวิธี
 - 3.3 แบบแผนของการวิจัยแบบผสมวิธี
 - 3.4 ขั้นตอนการวิจัยแบบผสมวิธี
 - 3.5 วิธีวิจัยแบบผสมวิธี
4. บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแก

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. นโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

นโยบายการจัดการศึกษาของท้องถิ่นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 116 - 121)

ปัจจุบันแนวคิดของการกระจายอำนาจในการบริหารรัฐกิจของรัฐบาลกลางจะต้องมุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการมากขึ้น ส่วนกลางจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในภาพรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งแนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาชาติ ทั้งนี้ได้มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทรับผิดชอบการจัดการศึกษา ไว้ดังนี้

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิ ที่จะจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐแต่ต้องไม่ขัดขวางต่อมาตรา 78 และ มาตรา 81 ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดคบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใด ระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมตามความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย และได้มาตรฐาน การศึกษารวมทั้งเสนอแนะและการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 58 ให้มีการลำดับทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาใช้จัดการศึกษา ดังนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

3. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

1. ส่งเสริมการฝึกและการประกอบอาชีพ
2. การจัดการศึกษา
3. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

โอกาส

4. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

5. การส่งเสริมกีฬา

6. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และรักษาพยาบาล

มาตรา 30 แผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ ดังนี้

ให้ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะ ที่ดำเนินการซ้ำซ้อนระหว่างรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภารกิจที่รัฐจัดบริการสาธารณะให้บริการในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการแล้วเสร็จภายในสี่ปี

4. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

มาตรา 66 องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำ ในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้

1. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. ส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก และเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

สรุปได้ว่า นโยบายการจัดการศึกษาของท้องถิ่นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ว่าด้วยกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นความเป็นอิสระให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุก ๆ ด้านที่เป็นการจัดระบบการบริการสาธารณะและด้านการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

1.1 หลักการและแนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนด 3 รูปแบบ คือ (1) เทศบาล (2) องค์การบริหารส่วนตำบล และ (3) การปกครองรูปแบบพิเศษ เทศบาล ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล เป็นต้น การปกครองรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เป็นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่พัฒนา นโยบายการจัดการศึกษา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ สนับสนุนเงินรายได้ของท้องถิ่นเป็นเงินอุดหนุนให้กับ โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นโรงเรียนในความรับผิดชอบและโรงเรียนสังกัดหน่วยงานอื่น ตลอดจนติดตาม ดูแลการดำเนินงานของโรงเรียน ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลใดมีความพร้อมที่จะจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนนอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เต็มรูปแบบเช่นเดียวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นให้จัดการศึกษาดังกล่าวได้ต่อเมื่อได้รับการประเมินผ่านเกณฑ์ (อรสา สุขประม. 2544 : 153)

1.1.1 หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2549 : 117-118)

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษา หลักการในการจัดการศึกษาต้องเป็นไป

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่าด้วยกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ จะต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือความบกพร่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือ ไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาสให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น และการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐและต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่าด้วยกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ

1.1.2 แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาได้ทุกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิตให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และมีความสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศและนานาชาติ (สำนักประสานและพัฒนากิจการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549 : 11) และนักวิชาการก็ให้แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้หลายแนวคิด สรุปได้ดังนี้

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539 : 42) ให้ความเห็นว่า มีความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรทรัพยากรของหน่วยงาน สถานศึกษา การบริหารราชการส่วนภูมิภาคไม่สามารถสนองตอบต่อประชาชนได้ เพราะไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนโดยตรงในขณะที่ท้องถิ่นใกล้ชิดประชาชนมากกว่า ดังนั้น การที่จะตอบสนองประชาชนได้ ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร โดยการปรับปรุงการบริหารราชการและกำหนดบทบาทให้ชัด โดยแบ่งภารกิจเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ งานที่เป็นหน้าที่ของส่วนกลางและงานที่เป็นหน้าที่ของส่วนท้องถิ่น

กมล สูดประเสริฐ (2541 : 104) ให้ความเห็นว่า จากอดีตที่ผ่านมา การจัดการศึกษาถูกรองรับโดยรัฐค่อนข้างมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรให้สถานศึกษาและประชาชนจัดการศึกษาเองการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นภาพ ๆ หนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึง การจัดการตนเองด้านการศึกษาของประชาชน การจัดการศึกษาของท้องถิ่นควรเป็นไปในรูปของคณะกรรมการอาจเรียกว่า คณะกรรมการการศึกษา แยกต่างหากจากคณะกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สุนทร สุนันท์ชัย (2541 : 98) ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นไปในรูปของคณะกรรมการ ทั้งระดับหน่วยงานบริหาร และระดับสถานศึกษาระดับหน่วยงานควรควบคุมและกำกับแต่น้อย ควรให้สถานศึกษามีอิสระทางการบริหารเป็นของตนเอง และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ และควรจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนรายหัว

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ดังนั้นการจัดการศึกษาของท้องถิ่นต้องเป็นลักษณะการกระจายอำนาจที่ชัดเจน แต่ต้องแยกกันระหว่าง การบริหารขององค์กรท้องถิ่นกับการบริหารการศึกษาในท้องถิ่น

3. ลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะจัดการศึกษาไว้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเอง หรือขยายหรือเปลี่ยนแปลงระดับและประเภทการศึกษา โดยให้สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรือสถานศึกษาเดิมที่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงระดับและประเภทการศึกษาจัดการศึกษาในระดับและประเภทที่มีความพร้อมและเหมาะสม และมีความต้องการภายในท้องถิ่น อาจแยกได้เป็น 4 กรณี คือ

3.1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนจัดตั้งสถานศึกษา เพื่อให้จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่กำหนด

3.1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยให้สถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั้น

3.1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยให้สถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่แตกต่างไปจากระดับ และประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

3.1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้จัดตั้งสถานศึกษาเพิ่มเติม และขยาย

หรือเปลี่ยนแปลงระดับหรือประเภทการศึกษาจากระดับและประเภทที่จัดอยู่เดิม

3.2 การถ่ายโอนการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการตามแผนปฏิบัติการ
กำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น

สรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดที่มีความพร้อม และมีศักยภาพที่จะรับ
โอนสถานศึกษาของส่วนกลางไปดำเนินการ ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการโอน
สถานศึกษาที่เป็นกรรมการรวมระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวง
อื่นที่เกี่ยวข้องกับการ โอนผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในท้องถิ่น และผู้แทนองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นที่รับ โอนนั้นในสัดส่วนที่เท่ากัน

1.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมามีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น การอนุบาลศึกษา
การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาก่อนวัยเรียน และการศึกษาปฐมวัย แต่ไม่ว่าจะเรียก
อย่างไรความหมายที่เป็นสากลจะหมายถึง การจัดการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและให้
การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กแรกเกิด - 5 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา
ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาปฐมวัยมานานกว่า 50 ปี มีสถานศึกษาหลายประเภท เช่น
โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน ศูนย์เด็ก
ก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเมื่อ
ประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ทำให้บุคคล ครอบครัว
องค์กร ชุมชน สามารถจัดการศึกษาได้เอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
2548 : 1)

1.2.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับแรก
เพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล
ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานความสามารถ และความแตกต่าง
ต่างระหว่างบุคคล โดยใช้กิจกรรมและส่งเสริมการพัฒนาการของสมองอย่างเต็มที่ รวมทั้ง
เตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับที่สูงขึ้นอันจะนำไปสู่
ความเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป การศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กบน
พื้นฐาน การอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการ

ของเด็กแต่ละบุคคลภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรม และวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่าง การจัดการเรียนการสอนของครูจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก ให้เจริญงอกงามเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าต่อไป

การจัดการศึกษาปฐมวัยใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านการศึกษาหลายทฤษฎีตามความเชื่อของผู้จัดแต่ละแห่ง ความรู้เหล่านี้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ รวมทั้งมีการศึกษาค้นคว้า วิจัยอย่างต่อเนื่อง กรมวิชาการ (ปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2539 ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อน ประถม ศึกษาและประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 และได้พัฒนา เป็นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่ใช้อยู่ปัจจุบัน หลักสูตรดังกล่าวครอบคลุม อายุเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิด - 5 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามช่วงอายุคือ อายุแรกเกิด - 3 ปี และ อายุ 3 - 5 ปีซึ่งในช่วงกลุ่มอายุแรก การอบรมเลี้ยงดูจะมุ่งเน้นที่พ่อแม่และครอบครัว ส่วนช่วง กลุ่มอายุหลังมีสถานศึกษาดูแล ได้แก่ สถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ จัดการศึกษาปฐมวัยคือ ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1-2 ดูแลเด็กอายุ 4-5 ปีส่วนสถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาปฐมวัยชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1-2-3 ดูแลเด็กอายุ 3 - 5 ปีนอกจากนั้นยังมีสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 1)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญต่อการพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอันจะส่งผลไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของ ประเทศชาติสืบต่อไป

1.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน โดยแนวคิด ที่สำคัญของนักปรัชญาในแต่ละยุคสมัยที่มีผู้กล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับรวมถึงการนำมา ประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน มีหลากหลายแนวคิด ซึ่งจะ ได้เสนอแนวคิด ของนักการศึกษาที่สำคัญ มีดังนี้

เฟรเดอริค (นภเนตร ชรรณบวร. 2546 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Froebel. 1974) นักศึกษาชาว เยอรมัน มีความเชื่อว่า ครูควรส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กให้เจริญขึ้นด้วยการ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือ Froebel

ได้จัดอาคารสถานที่ให้พร้อมและเน้นเรื่องกิจกรรมของเด็ก

มอนเตสเซอร์ (ภกเนตร ชรรณบวร. 2546 : 11; อ้างอิงมาจาก Montessori. 1972) เป็นแพทย์และเป็นนักจิตวิทยาชาวอิตาลี ซึ่งมีแนวคิดส่วนใหญ่แล้วเห็นด้วยกับหลักการของฟอร์เบล (Froebel) สิ่งที่ขัดแย้งคือ เรื่องการจัดชั้นเรียนไว้เป็นระเบียบตายตัว ซึ่งมอนเตสเซอร์ (Montessori) มีความคิดในการให้เสรีภาพแก่เด็ก เพื่อแสวงหาความรู้ โดยปล่อยให้เด็กมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองและด้วยความสมัครใจ

จอห์น ดิวอี้ (ภกเนตร ชรรณบวร. 2546 : 10 ; อ้างอิงมาจาก John Dewey. 1973) ได้เห็นว่าเด็กควรจะมีเสรีภาพในการคิด การแสดงออก การศึกษาจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเขาไม่เห็นด้วยกับบทบาทที่จะให้เด็กนักเรียนเป็นฝ่ายรับ โดยต้องให้ครูเป็นฝ่ายสอนให้ตลอดเวลาจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ล้วนมีคุณค่าในการนำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย สิ่งที่มุ่งหมายมีความสอดคล้องกันในหลักการที่สนองความต้องการของเด็กในวัยนี้และเน้นถึงการให้อิสระ และให้เด็กได้แสดงออกตามธรรมชาติ โดยเฉพาะแนวคิดของ John Deweyซึ่งเน้นถึงการยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กมีบทบาทสำคัญในการเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาปัจจุบัน

1.2.4 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยยึดหลักการจัดการศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 1)

1. หลักการพัฒนาเด็ก โดยองค์รวม โดยเริ่มจากการพัฒนาด้านร่างกายให้แข็งแรง สมบูรณ์ กระตุ้นให้สมองได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ พัฒนาด้านมีความรู้สึกรักใจ และอารมณ์ให้เป็นผู้มีความรู้สึกรักที่ติดต่อกันเอง เชื่อมมั่นในตนเอง ำรงแจ่มใส สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้พัฒนาด้านสังคม โดยให้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข รวมทั้งพัฒนาสติปัญญา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ บนวิถีชีวิตของเด็กตามสภาพครอบครัว บริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย

2. หลักการจัดประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ โดยจัดการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความเอาใจใส่ และจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นเรียนให้สนุก เล่นให้มีความรู้ และเกิดพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล

3. หลักการสร้างเสริมความเป็นไทย โดยการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นคน

ไทยความเป็นชาติไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม เคารพนับถือและกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อบิดามารดา มี
 ชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ทำให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในตนเอง
 ครอบครัวยุทธองุ่น และประเทศไทย

4. หลักความร่วมมือ โดยครอบครัวชุมชน และสถานศึกษาร่วมมือกันในการ
 อบรมเลี้ยงดู และพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้
 อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ตลอดจนพร้อมที่จะเรียนรู้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

4. หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษา
 ปฐมวัยต้องสอดคล้องกับสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 พระราชบัญญัติ-การศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
 พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา สอดคล้องกับมาตรฐาน
 การศึกษาของชาติและสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดังนั้น หลักการจัดการจัดการศึกษาปฐมวัย มุ่งเน้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สอนยึดเป็น
 แนวหลักมาตรฐานสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาสมวัยอย่าง
 สมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

1.2.5 มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 12 มาตรฐาน 43 ตัวบ่งชี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา
 คุณภาพการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย (สำนักประสานและ
 พัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2550 : 1 - 44)

มาตรฐานด้านบุคลากร (จำนวน 4 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้)

มาตรฐานที่1 ผู้ดูแลเด็กมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ / ความรู้ความสามารถตรง
 กับงานที่รับผิดชอบหมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี

ตัวบ่งชี้

1. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
2. มีความรักเด็ก ขยัน อดทน
3. มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาผู้เรียน
4. กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาปฐมวัย/การศึกษาอนุบาล
 หรือจบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาปฐมวัย/การศึกษาอนุบาล หรือเทียบเท่าขึ้นไป
5. หมั่นพัฒนาตนเอง หรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

6. มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของ วิชาชีพ
7. มีการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆ เป็นประจำ
8. จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาหรือ
9. สอนตรงตามวิชาเอก - โท หรือ ตามความถนัด
10. มีจำนวนพอเพียง (หมายรวมทั้งครูและบุคลากรสนับสนุน)

มาตรฐานที่ 2 ผู้ดูแลเด็กมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย
2. มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก
3. มีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. มีการประเมินพัฒนาการที่สอดคล้องกับสภาพจริงเหมาะสมตามวัย

มาตรฐานที่ 3 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาวิชาชีพ
2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน
3. มีวิสัยทัศน์ และภาวะความเป็นผู้นำ

มาตรฐานที่ 4 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก และผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

ตัวบ่งชี้

1. ผู้ปกครองและชุมชนในพื้นที่ทั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความพึงพอใจคุณภาพของผู้เรียน

2. ผู้ปกครองและชุมชนในชั้นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความพึงพอใจผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้ดูแลเด็กในการให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนการช่วยเหลือค้ำยันอื่น ๆ แก่ชุมชน และส่วนรวม

มาตรฐานด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (จำนวน 4 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้)

มาตรฐานที่ 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย

ตัวบ่งชี้

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
4. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

มาตรการที่ 7 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้

1. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียน
2. มีการให้บริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน
3. จัดห้องเรียน ห้องพิเศษ พื้นที่สีเขียว สนามเด็กเล่น และสิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียงและอยู่ในสภาพใ้การใช้การได้ดี

มาตรฐานที่ 8 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรศาสนา สถาบันทางวิชาการ องค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ตัวบ่งชี้

1. ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการให้บริการด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ วิชาการอื่น ๆ ของสถานศึกษาแก่ชุมชน
2. เป็นแหล่งวิชาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน
3. มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

มาตรฐานด้านผู้เรียน (จำนวน 4 มาตรฐาน 16 ตัวบ่งชี้)

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามข้อตกลงเบื้องต้น
2. มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. ประหยัดใช้สิ่งของของตนเองและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า
4. มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรม

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
ตัวบ่งชี้

1. มีทักษะในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก
2. มีการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
3. มีทักษะในการสื่อสารที่เหมาะสมกับวัย
4. มีทักษะในการสังเกตและสำรวจ
5. มีความรู้เรื่องในตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง ธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
ตัวบ่งชี้

1. มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพและป้องกันตนเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
2. มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
3. มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
4. ร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ผู้ดูแลเด็ก และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และการ
เคลื่อนไหว

ตัวบ่งชี้

1. มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ
2. มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านดนตรีและการเคลื่อนไหว
3. มีความสนใจและร่วมกิจกรรมการออกกำลังกาย

ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันได้ว่า เยาวชนของชาติจะได้รับการพัฒนาอย่างมี
คุณภาพเท่าเทียมกัน ส่วนกลางจึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อเป็นเกณฑ์กลางที่ใช้ใน
การเทียบเคียงตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่ละแห่ง มาตรฐาน

การเรียนรู้เป็นเกณฑ์คุณภาพสำคัญที่บ่งชี้ถึงระดับความรู้ความสามารถที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน

1.3 รูปแบบการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักพัฒนาระบบบริการงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : 20) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่ดูแลและให้การศึกษแก่เด็ก อายุระหว่าง 3-5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา

2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งได้แก่ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้แต่งตั้ง โดยกำหนดจำนวนตามความเหมาะสม โดยจะต้องประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนกลุ่มองค์กรประชาคม ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนผู้ดูแลเด็ก อย่างละไม่น้อยกว่า 1 คน โดยมีหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็ก ทำหน้าที่เลขานุการและคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง

3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการบริหารศูนย์ มีนายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายเป็นประธาน ยกเว้นศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิดที่รับถ่ายโอนจากกรมการศาสนา ให้เจ้าอาวาสหรือผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นประธาน

4. การบริหารงบประมาณและการบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย และมาตรฐานทั่วไปหรือหลักเกณฑ์ที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และมาตรฐานด้านบุคลากรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดรูปแบบการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังปรากฏในภาพประกอบ 2 และ 3 (สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549)

5. การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : 8-9)

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ซึ่งออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาด้วย

และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาก็ได้บัญญัติไว้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดก็ได้ ตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ประกอบกับแผนปฏิบัติการ กำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดให้การศึกษา ปฐมวัยหรือก่อนประถมศึกษาเป็นหน้าที่ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนผู้ปกครองได้รับบริการเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพจึงควรกำหนดแนวทางการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตาม นโยบายและวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. นโยบาย

จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อายุ 3 -5 ปี ด้วยความร่วมมือของชุมชนเพื่อกระจายโอกาสการเตรียมความพร้อม และพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัย และเต็มตามศักยภาพ ตลอดจนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และเป็นพื้นฐานของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

2. เป้าหมาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบในการบริหาร และจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพตามหลักวิชาการระเบียบที่เกี่ยวข้องและด้วยความร่วมมือของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น นั้น

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการดูแลที่ถูกต้อง สุขลักษณะ และได้รับการฝึกฝนพัฒนาตามวัยและเต็มตามศักยภาพ

3.2 เพื่อพัฒนาความพร้อมของเด็กในทุก ๆ ด้านแบบองค์รวมตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

3.3 เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด และพัฒนาความพร้อมของเด็กก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นฐานในการเลี้ยงดู และพัฒนาเด็กได้อย่างถูกต้องวิธี

3.4 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนให้สามารถร่วมกันวางแผน และดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้

3.5 เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยให้

สามารถออกไปประกอบอาชีพได้โดยสะดวก และเป็นการกระจายโอกาสในการพัฒนาความ
พร้อมสำหรับเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง

3.6 เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปอย่างเหมาะสมและมี
มีคุณภาพ

4. การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประสงค์จะจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมี
สถานที่อาคารและดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2548 : 9)

1. สำรวจความต้องการของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ
สำรวจความต้องการของชุมชนในประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ความต้องการให้จัดตั้งศูนย์

1.2 ความต้องการส่งเด็กเข้าเรียน ควรมีเด็กที่รับบริการอายุ 3-5 ปี ไม่น้อย
กว่า 20 คนขึ้นไป

1.3 ความต้องการให้ศูนย์จัดบริการ ฯลฯ

2. จัดทำแผนดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและขุดติขอความเห็นชอบจากสภา
ท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อนำเข้าสู่
แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดทำญัตติเพื่อขอรับความเห็นชอบจากสภา
ท้องถิ่น

3. จัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำ
โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเสนอขอรับงบประมาณในการดำเนินการจากผู้มีอำนาจ
อนุมัติ

4. จัดทำระเบียบข้อบังคับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าด้วยศูนย์พัฒนาเด็ก
เล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำระเบียบ หรือข้อบังคับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ว่าด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนา
เด็กเล็ก

5. จัดทำประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6. การยุบ/ยกเลิก หรือรวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อจำนวนเด็กเล็กที่รับบริการใน
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการจัดชั้นเรียนและกิจกรรมการเรียน หรือ
กรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสงค์จะรวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปเป็น
แห่งเดียวกัน ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นตามความจำเป็นและเหมาะสม

โดยผ่านความเห็นชอบสภาท้องถิ่น

4. การบริหารจัดการอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 28)

4.1 กำหนดแนวทางการวางแผนการจัดการอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.2 ดำเนินการจัดหา ปรับปรุง บำรุงรักษา/พัฒนา อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย และเอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

4.2.1 อาคารเรียนของเด็กปฐมวัย ควรจัดให้เป็นสัดส่วน มีรั้วและคาน้ำถึงความปลอดภัยเป็นหลัก เช่น ไม่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ลับตาหรือใกล้บริเวณที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย ไม่มีหลุมหรือบ่อน้ำ รวมทั้งไม่ควรปลูกต้นไม้ที่มีหนามแหลมคม รกทึบ

4.2.2 ห้องเรียนปฐมวัยควรมีพื้นที่เพียงพอและเอื้อต่อการจัดมุมประสบการณ์ การกิจกรรมกลุ่ม การทำกิจกรรมรายบุคคล ห้องเรียนควรมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ปราศจากเสียงรบกวน มีทางเข้า-ออกสะดวก

4.2.3 ห้องน้ำ-ห้องส้วม-ที่ล้างมือ ควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เด็กปฐมวัยใช้ได้สะดวกและไม่ตั้งอยู่ในที่ลับตาคน หากมีประตูจะต้องไม่ใส่กอลอนหรือกุญแจ และมีส่วนสูงที่ผู้ใหญ่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก มีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งานของเด็ก จำนวนอัตราส่วนที่ควรมีต่อเด็กเท่ากับ 1 ต่อ 10-12 คนในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำห้องส้วมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการเฉพาะได้ควรปรับสิ่งที่มีอยู่ให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก โดยจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม เพื่อให้เด็กสามารถใช้ได้อย่างปลอดภัย

4.2.4 บริเวณที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหาร ควรแยกต่างหากจากห้องเรียน และมีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ถูกสุขลักษณะ สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมกับเด็กในกรณีที่ไม่มีบริเวณรับประทานอาหารแยกต่างหาก ให้เลือกใช้บริเวณที่เหมาะสม แต่ต้องคำนึงถึงความสะอาด ความสะอาด และความปลอดภัย

4.3. จัดให้มีมาตรการและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยของอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้

4.3.1 จัดให้มีผู้ดูแลรับผิดชอบด้านความปลอดภัย

4.3.2 ให้มีรั้วรอบบริเวณศูนย์เด็กเล็กเพื่อให้เด็กปลอดภัยในการที่จะออกไปเดินเล่นตามมุมต่าง ๆ คนเดียว หรือออกไปเล่นเป็นกลุ่ม ๆ

- 4.3.3 ไม่ใช่หน้าต่างกระจก ซึ่งจะแตกง่ายและเป็นอันตรายต่อเด็ก
- 4.3.4 ติดตั้งระบบอุปกรณ์และความปลอดภัยหรือเครื่องตัดไฟภายในอาคาร รวมทั้งติดตั้งเครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่อง ในแต่ละชั้นของอาคาร
- 4.3.5 ติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งกว่าที่กำหนดจะต้องมีฝาปิด เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเล่นได้ ควรหลีกเลี่ยงเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ทำด้วยวัสดุที่หักง่ายหรือมีส่วนแหลมคม หากเป็นไม้ต้องไม่มีเหลี่ยมหรือเหลี่ยมคม และไม่ใช้สายไฟต่อพ่วง
- 4.3.6 มีตู้เก็บยาและเครื่องเวชภัณฑ์การปฐมพยาบาลอยู่ในที่สูง สะดวกต่อการหยิบใช้และเก็บในที่ปลอดภัยให้พื้นมือเด็ก
- 4.3.7 ใช้วัสดุกันคื่นในบริเวณห้องน้ำ - ห้องส้วมและเก็บสารเคมีหรือน้ำยาทำความสะอาดไว้ในที่ปลอดภัยให้พื้นมือเด็ก
- 4.3.8 ติดตั้งอุปกรณ์เพื่อป้องกันพาหะนำโรค และมีมาตรการป้องกันด้วยสุขอนามัย
- 4.3.9 มีตู้หรือชั้นเก็บวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่แข็งแรงมั่นคง สำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ควรจัดแยกให้พื้นมือเด็ก
- 4.3.10 จัดตั้งเครื่องเล่นให้อยู่ในระยะห่างกันพอสมควร ตรวจสอบ ดูแล บริเวณเครื่องเล่นให้ปลอดภัยจากสัตว์และแมลงมีพิษ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กในขณะที่เดินเล่น
- 4.4 ดำเนินการจัดแหล่งเรียนรู้การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ควรจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในและนอกสถานศึกษา มีการดำเนินการ ดังนี้
- 4.4.1 รวบรวมแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในสถานศึกษาและชุมชนที่ครอบคลุมถึงบุคคล สถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4.4.2 จัดสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ตอบสนองกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
- 4.4.3 ใช้แหล่งเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ

1.4 มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวทางให้ถือปฏิบัติดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม จำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2553 : 3-28)

1. ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ

เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถดำเนินงานให้การศึกษาและพัฒนาการสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้องหลักวิชาการด้วยความเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น ดังนี้

1.1 ด้านคุณสมบัติ

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงผู้บริหารการศึกษา ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้

1.1.1 มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานด้านการให้การศึกษา และพัฒนาการเด็กเล็ก

1.1.2 มีนโยบายแผนและงบประมาณเพื่อการดำเนินงานที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีคุณภาพบุคลากรซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร และผู้ทำความสะอาด ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีสถานภาพเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือพนักงานจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษาขึ้นไป

สาขาวิชาเอกอนุบาลหรือปฐมวัย หรือปริญญาทางการศึกษา หรือทางวิชาชีพสาขาอื่น ๆ ที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นรับรอง และมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. มีคุณสมบัติทั่วไป และมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด

3. มีความรู้เรื่องโภชนาการ และอาหารเป็นอย่างดี

4. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
5. ไม่มีประวัติการกระทำความผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก
6. ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุก
7. แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรค

ติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต

ผู้ดูแลเด็ก มีวุฒิการศึกษาตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด มีคุณสมบัติดังนี้

1. มีคุณสมบัติทั่วไป และคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด
2. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
3. ไม่มีประวัติการกระทำความผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก
4. ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุก
5. แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต

6. มีระดับวุฒิภาวะ และบุคลิกลักษณะเหมาะสม ทั้งด้านจิตใจอารมณ์ สังคม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความรัก ความอ่อนโยน เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กเล็กอย่างเหมาะสม

7. เป็นบุคคลที่มีความรักเด็ก มีอุปนิสัยสุชุม เยือกเย็น และมีความขยันอดทน

8. มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี ผู้ประกอบอาหาร มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกับผู้ดูแลเด็ก ยกเว้นวุฒิการศึกษา ควรจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าภาคบังคับ และควรเป็นผู้มีความรู้เรื่องโภชนาการ และอาหารเป็นอย่างดีผู้ทำความสะอาด มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกับผู้ดูแลเด็ก ยกเว้นวุฒิการศึกษา ควรจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าภาคบังคับ

1.2 ด้านบทบาทหน้าที่

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 1.2.1 สำรวจความต้องการของชุมชน ในการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 1.2.2 กำหนดโครงสร้างการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเล็กตามความ

พร้อมด้านทรัพยากรบุคคล สถานที่ และฐานการคลังของแต่ละท้องถิ่น

1.2.3 จัดทำแผนงาน โครงการ และงบประมาณในการจัดตั้ง และสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งจัดทำบัญชีขอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

1.2.4 จัดทำประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.2.5 จัดทำระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.2.6 กำหนดแผนปฏิบัติการและงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างต่อเนื่อง

1.2.7 ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ

หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบดูแลบุคลากรและการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนงานที่วางไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และด้วยความเรียบร้อย เกิดประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด

ผู้ดูแลเด็ก ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็กเพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต พัฒนาการทุกด้านตามวัย

2. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ คือ ให้เด็กได้พัฒนาจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของ และผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การลงมือกระทำ ดังนั้น ผู้ดูแลเด็ก จะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูด และกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรัก ความอบอุ่นต่อเด็กสังเกต และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อจะ ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติ และผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขได้ทันที่

3. จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาด มีความปลอดภัย และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

4. ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัวตลอดจนเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

และสมาชิกในครอบครัว เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง

5. มีการพัฒนาตนเองในทางวิชาการ และอาชีพ ใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

6. รู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูล ความรู้ และเครือข่าย

การปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนผู้ประกอบอาหาร ควรมีบทบาทหน้าที่ในการประกอบอาหารให้ถูกสุขลักษณะอนามัย และโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย รวมทั้งการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย การจัดสถานที่เตรียมและปรุงอาหาร จัดเครื่องสุขภัณฑ์เครื่องครัวสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีการจัดการถูกสุขลักษณะ

ผู้ทำความสะอาด ควรมีบทบาทหน้าที่ในการทำความสะอาด ดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งภายใน และภายนอกอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สรุปได้ว่า งานบุคลากรและการบริหารจัดการเป็นลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติคือ สรรหา หรือจัดจ้างบุคลากรเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีจำนวนตามความจำเป็นและสอดคล้องกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น หัวหน้าศูนย์ ผู้ดูแลเด็กผู้ประกอบอาหารผู้ทำความสะอาด โดยใช้หลักเกณฑ์การสรรหาตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด และรับผิดชอบในการบริหารและจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพตามหลักวิชาการ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

2.1 ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า - ออก และประตูหน้าต่าง เป็นต้น

2.1.1 ที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีขนาดเหมาะสม และต้องไม่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งอาจเสี่ยงต่ออันตราย หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องมีมาตรการป้องกันภาวะอุบัติเหตุต่าง ๆ ตามมาตรฐานความจำเป็น และเหมาะสม

2.1.2 จำนวนชั้นของอาคารควรมีจำนวนชั้นไม่เกิน 2 ชั้น นับจากพื้น หากสูงกว่า 2 ชั้น ต้องมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย และอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามความเหมาะสมความสูงของตัวห้อง ไม่ควรน้อยกว่า 2.40 เมตร นับจากพื้นถึงเพดาน

2.1.3 ทางเข้า - ออก และประตูหน้าต่างต้องมีความเหมาะสม สามารถเคลื่อนย้ายเด็กนอกจากตัวอาคารได้สะดวก หากเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุร้ายแรงใด ๆ ขึ้น โดยอย่างน้อยต้องมีทางเข้า - ออก 2 ทาง และแต่ละทางนั้น ควรมีความกว้างประมาณ 80 เซนติเมตร

2.1.4 ประตู - หน้าต่างต้องมีความแข็งแรง อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี มีขนาดและจำนวนเหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของห้อง และความสูงของหน้าต่าง ควรอยู่ที่ประมาณ 80.00 เซนติเมตร นับจากพื้นให้เด็กมองเห็นสิ่งแวดล้อมได้กว้างและชัดเจน นอกจากนี้ บริเวณประตู - หน้าต่าง ไม่ควรมีสิ่งกีดขวางใด ๆ มาปิดกั้นช่องทางลม และแสงสว่าง

2.1.5 พื้นที่ใช้สอยต้องจัดให้มีบริเวณพื้นที่ในอาคารที่สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอ เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก เช่น การเล่น การเรียนรู้ การรับประทานอาหาร และการนอน โดยแยกเป็นสัดส่วนจากห้องประกอบอาหาร ห้องส้วม และที่พักของเด็กป่วยโดยเฉลี่ยประมาณ 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน

2.2 ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ สิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น

2.2.1 แสงสว่างควรเป็นแสงสว่างจากธรรมชาติ สม่่าเสมอทั่วทั้งห้อง เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก

2.2.2 เสียงต้องอยู่ในระดับที่ไม่ดังเกินไป (ระหว่าง 60 - 80 เดซิเบล)

2.2.3 อากาศถ่ายเทได้สะดวก สำหรับที่มีเด็กอยู่ต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่

2.2.4 มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และควรตั้งอยู่ห่างจากแหล่งอบายมุข ฝุ่นละออง กลิ่น หรือเสียงที่รบกวน มีการจัดระบบสุขภาพ การระบายน้ำ การระบายอากาศ และการจัดเก็บสิ่งปฏิกูลให้เหมาะสม

2.2.5 มีรั้วกันบริเวณให้เป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก

2.2.6 สภาพพื้นที่ภายในอาคารต้องไม่ลื่น และไม่ชื้นแฉะ

2.2.7 มีพื้นที่เล่นกลางแจ้ง เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อจำนวนเด็ก 1 คน โดยจัดให้มีเครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัย และมีพอสัมควรกับจำนวนเด็ก

2.2.8 ระเบียงต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร และหากมีที่นั่งตามระเบียงด้วยต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.75 เมตร

2.3 ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการการเตรียมความพร้อม

2.3.1 มาตรการป้องกันความปลอดภัย

- 1) ติดตั้งระบบและอุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัย หรือเครื่องตัดไฟภายในอาคาร
- 2) ติดตั้งเครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่อง
- 3) ติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งต่ำกว่าที่กำหนด จะต้องมียาปิดครอบ
- 4) หลีกเลี่ยงเครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำด้วยวัสดุที่แตกหักง่าย
- 5) จัดให้มีผู้เก็บยา และเครื่องเวชภัณฑ์สำหรับการปฐมพยาบาลวางไว้อยู่สูง
- 6) ไม่มีหลุม หรือบ่อน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อเด็กในบริเวณโดยรอบตัวอาคาร รวมทั้งไม่ควรปลูกต้นไม้ที่มีหนามแหลมคม
- 7) ติดตั้งอุปกรณ์เพื่อป้องกันพาหะนำโรค และมีมาตรการป้องกันค่านอนามัย

2.3.2 มาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน

- 1) มีการฝึกซ้อมสำหรับการป้องกันอุบัติเหตุอย่างสม่ำเสมอ ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง
- 2) มีการฝึกอบรมบุคลากร ในเนื้อหาด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การป้องกันอุบัติเหตุ และความเจ็บป่วยฉุกเฉินของเด็ก
- 3) มีหมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉินของส่วนราชการต่าง ๆ
- 4) มีสมุดบันทึกข้อมูลสุขภาพ และพัฒนาการของเด็กประจำไว้ กรณีอาจต้องพาเด็กไปพบแพทย์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า งานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เป็นสิ่งที่จะต้องเอาใจใส่ เป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะคำนึงถึงความปลอดภัยแล้ว ควรคำนึงถึงความพอเพียง ความสะอาด และบรรยากาศที่ดีในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน

2.3.3 ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร

เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก และการประเมิน

พัฒนาการเป็นต้น

1. หลักการจัดประสบการณ์

1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แบบทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการคือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ ค่อยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิดวางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 - 5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคน ได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรมีหลักดังนี้

3.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก

3.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

3.3 สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรม

ประจำวัน

3.4 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

3.5 ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็กรวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบสำหรับวัดการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3-5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ (กรมวิชาการ, 2546 : 31)

สรุปได้วางมาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร เป็นมาตรฐานในการดำเนินงานกิจการทุกชนิดในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนของนักเรียนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน

เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน ได้แก่

การประชุม ซึ่งแจ้งให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การจัดให้มีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผล รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปได้ว่า การดำเนินงานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรให้ได้ผลดี จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณ ซึ่งอาจจะได้รับงบประมาณจากรัฐ และควรที่จะได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านบ้าง เพื่อสามารถทำให้การบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ผลดี

2. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2.1 การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2.1.1 ความหมายของงานอาคารสถานที่

การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความหมายที่หลากหลายดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิทล นาคพันธ์ และสมเดช แสงศรี (2539 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารงานอาคารสถานที่ หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับอาคารเรียน อาคารประกอบ บริเวณ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างอื่น อันเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาดคล่องตัวแก่การจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการอื่นๆ ในโรงเรียน

สมพงษ์ แผ่นชัยภูมิ (2542 : 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่เป็นการบริหารงาน โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอาคารเรียน อาคารประกอบ และส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่เหมาะสม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดี ก่อให้เกิดประสิทธิภาพมุ่งสู่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้บรรลุเป้าหมาย

2.1.2 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทร์แก้ว (2524 : 2) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เห็นด้วยตาเปล่าหรือ ไม่สามารถเห็นด้วยตาเปล่า รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีกทั้งอาจเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม

ถนอม ทองพันชั่ง (2541 : 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม

วิทยา ทองอยู่ และคณะ (2539 : 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อมคือ สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งมีชีวิต อาจมีชีวิตหรือไม่ก็ได้ สิ่งแวดล้อมมีอยู่ 3 พวกด้วยกันคือ

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ดิน น้ำ อากาศ
2. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ เช่น มนุษย์ สัตว์ พืช
3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เช่น ระบบต่าง ๆ ทาง

เศรษฐกิจ สังคมเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530 : 15) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า สิ่งแวดล้อมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่ง จะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารงานสิ่งแวดล้อม หมายถึงการดำเนินการในการนำเอาสรรพสิ่งที่แวดล้อมอยู่บริเวณ โรงเรียนทั้งที่เป็นสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นมาบริหารจัดการให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุดต่อโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีต่อชุมชนสังคมได้

2.2 ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2.2.1 ความสำคัญของงานอาคารสถานที่

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536 : 107-119) ได้สรุปไว้ว่าการบริหารงานอาคารสถานที่เป็นการดูแลควบคุมการประสานงานการใช้อาคารให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญมากที่ผู้บริหารจะต้องจัดการเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่และบำรุงรักษาจะช่วยให้อาคาร

เรียนได้ใช้ประโยชน์คุ้มค่าและระบบการบริหารงานอาคารสถานที่เป็นการช่วยให้การดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

สุวรรณ เอมประดิษฐ์ (2539 : 53) ได้สรุปไว้ว่างานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนถือว่ามีความสำคัญในการสร้างศรัทธาแก่ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายและเป็นตัวเป็นตนที่เรียกได้ว่าเป็นรูปธรรม สภาพของอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการประชาสัมพันธ์ และสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนได้เป็นอย่างดี บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียน จะเป็นส่วนในการเสริมสร้างความคิดจิตใจ คุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ให้แก่นักเรียนได้ และภารกิจหลักของงานอาคารสถานที่อีกอย่างหนึ่งคือ จะต้องตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม สะอาด กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปรับปรุงซ่อมแซม และวางแผนการใช้อาคารสถานที่ ให้สามารถสนองความต้องการในการเรียนการสอนได้อย่างคุ้มค่า

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2540 : 171) ได้สรุปไว้ว่าอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนับว่าเป็นส่วนประกอบหนึ่งในสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาหรือการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาได้ โดยจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมทั่วไป ด้วยการวางแผนให้เป็นระเบียบเหมาะสมเป็นสัดส่วน สะอาด ร่มรื่น สวยงาม อันจะส่งผลให้บรรยากาศการเรียนการสอนและการทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ช่วยในการเสริมสร้าง พัฒนาการทางความคิดจิตใจตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมอันพึงประสงค์ได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 17) ได้สรุปไว้ว่าผู้บริหารควรใช้เวลาในการบริหารงานอาคารสถานที่สัปดาห์ละ 3-4 ชั่วโมง แล้วแต่ขนาดของโรงเรียนและการบริหาร งานอาคารสถานที่จะมีความสำคัญในอันดับที่ 4 หรือ 5 แล้วแต่สภาพปัญหาของแต่ละโรงเรียน

ได้สรุปไว้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นงานฝ่ายส่งเสริมการศึกษาที่เป็นเรื่องอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนเป็นงานที่ส่งเสริมงานวิชาการให้ดียิ่งขึ้น อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นงานสำคัญ ผู้บริหารต้องให้ความสนใจเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด

2.2.2 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

สมศักดิ์ หลาบมาลา (2539 : 35) ได้สรุปนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของกระทรวงศึกษาธิการไว้ดังนี้ คือ ให้ทุกโรงเรียนพัฒนาให้สะอาด มีระเบียบ ร่มรื่น สวยงาม เน้นสภาพ

บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมดีแล้ว สุขภาพกายและสุขภาพจิตทั้งหมดของครู นักเรียนและผู้ปกครองก็ย่อมดีไปด้วยเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมให้คุณภาพการศึกษาดีขึ้นและมีความทัดเทียมกัน เพราะ ฉะนั้นการจัดดำเนินการควบคุม ดูแล แก้ไขปรับปรุง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดีและถูกสุขลักษณะ เพื่อช่วยส่งเสริมสภาพการเรียนการสอน และให้สามารถป้องกัน โรคภัยไข้เจ็บแก่นักเรียน ช่วยลดอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นและช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยดี ตลอดจนมีสุขนิสัยที่ดีอีกด้วย

โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การอบรมแก่นักเรียน นับว่ามีความสำคัญต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักเรียนมาก โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สองของนักเรียน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถานที่ที่เด็กจะต้องใช้ชีวิตอยู่ ไม่ต่ำกว่าวันละ 6-7 ชั่วโมง เป็นเวลายาวนานถึง 6-12 ปีดังนั้น สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจึงมีอิทธิพลต่อสุขภาพอนามัย และอุปนิสัยใจคอของนักเรียนมาก ถ้าโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมให้ดี ย่อมจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนในทางที่ดีขึ้นตรงกันข้าม ถ้าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ไม่ดี เท่ากับเป็นการบั่นทอนชีวิตจิตใจของนักเรียน ไปด้วย การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาด ถูกสุขลักษณะย่อมเป็นแบบอย่าง ที่ดีแก่นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน จะได้นำไปใช้ในการจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านเรือน และชุมชนด้วย สิ่งที่นักเรียน ได้พบ ได้เห็น ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กจะประทับอยู่ในความทรงจำของเด็กตลอดไป เท่ากับเป็นการเสริมสร้างสุขนิสัยที่ดีแก่เด็ก ไปชั่วชีวิต

ในปัจจุบันสังคม ได้ให้ความสำคัญถึงสภาพปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และพยายามหาทางแก้ไข โดยเริ่มที่เยาวชน โดยเฉพาะการให้ความรู้ เรื่องสิ่งแวดล้อมที่ปัญหา และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแก่เด็กนักเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาเป็นต้น ไป ให้ตระหนักถึงปัญหา และความรับผิดชอบ ให้เกิดแก่กลุ่มเยาวชน ด้วยการกำหนดนโยบายพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจถึงสภาพปัญหา การแก้ไขปัญหาและนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ โรงเรียนประถมศึกษา เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับพื้นฐาน มีบทบาทสำคัญในอันที่จะปลูกฝังเจตคติ และอุปนิสัยใจคอของนักเรียน ให้มีความรักธรรมชาติ และรู้จักการอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต การจัดการศึกษาในปัจจุบัน โรงเรียนประถมศึกษาเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้น และได้นำเรื่องดังกล่าว มาจัดทำเป็นวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ทุกระดับชั้น โดยได้มาจัดกิจกรรมในลักษณะสอดแทรก บูรณาการเข้ากับหลักสูตร มุ่งให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา การแก้ปัญหา และสามารถนำประสบการณ์ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมีความสำคัญ พอสรุปได้ว่า งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นงานส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เป็นงานส่งเสริมสนับสนุนที่ควบคู่ไปกับงานหลักคืองานวิชาการ ถ้าหากงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีการบริหารจัดการที่ดี มีความพร้อม เหมาะสม สามารถให้ความสะดวกสบายในการจัดการเรียนการสอน ได้ดีแล้วนั้น ก็จะเอื้อให้การเรียนการสอนดำเนินงานไปได้ด้วยดีส่งผลให้งานวิชาการบรรลุผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

2.3 แนวคิดในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานไปได้โดยสะดวก อาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเช่นเดียวกับบ้านเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคน จึงควรที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานด้านนี้ หน่วยงานต้นสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดำเนินการจัดการศึกษา ตามกฎหมาย ได้กำหนดให้งานอาคารสถานที่ เป็นส่วนหนึ่งในงานบริหารทั่วไปของโรงเรียนที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ และใช้เวลาในการบริหารงานด้านนี้ให้เหมาะสม

การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมีแนวคิดดังนี้

1. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญในฐานะที่ให้ความสะดวกและส่งเสริมการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญและใช้เวลาในการบริหารงานด้านนี้อย่างเหมาะสม
 2. งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีขอบข่ายครอบคลุมถึงการจัดสร้างการใช้ การบำรุงรักษา การควบคุมดูแล และการประเมินผลการดำเนินงาน
 3. ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่หลายประการในการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ดังนั้น การทราบบทบาทหน้าที่และปฏิบัติได้ครบถ้วนจึงทำให้งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 4. การบริหารงานตามขั้นตอนและกระบวนการบริหารจะทำให้การดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของ โรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 5. ในการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดหลายอย่างมาประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมี 3 ประการ คือ
1. การบริหารงานอาคารสถานที่
 2. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

3. การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน

การบริหารอาคารสถานที่ เป็นงานสำคัญส่วนหนึ่งของการบริหารงานในสถานศึกษาทั่วไปทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการบริหารงานที่เห็นชัดเจนในด้านปริมาณ แต่จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดคุณภาพขึ้นมาได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การบริหารดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

2.4 หลักการการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

หลักการของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการและการจัดการองค์กรต่าง ๆ ได้มีผู้ให้หลักการอย่างหลากหลายและมีประโยชน์ต่อการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2538 : 9) ได้กำหนดคพบัญญัติ 10 ประการ เพื่อให้โรงเรียนได้มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2539-2550 ในบพบัญญัติที่เป็นหลักการและเป็นแนวทางในการพัฒนาอาคารสถานที่ก็คือ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน หรือของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเพื่อแผ่แผ่ มีความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฝุ่น ไร่ล้มภาวะ เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนสนามกีฬาครบครัน โดยให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ทวีสิทธิ์ สิทธิกร (2541 : 17-20) ได้สรุปหลักการขั้นพื้นฐานในการบริหารงานอาคารสถานที่ ไว้คือ การบริหารอาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบ และห้องพิเศษ บริเวณโรงเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งพอจำแนกได้พอสังเขปดังนี้

1. อาคารเรียนควรเป็นอาคารถาวร ใช้ได้ทุกฤดูกาล ถูกสุขลักษณะ จำนวนของอาคารเรียนควรเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน อาคารเรียนทุกหลังรวมทั้งอาคารประกอบ เช่น ห้องประชุม โรงอาหาร โรงพลศึกษา โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยสามารถดัดแปลงการใช้งานได้หลาย อย่าง การจัดบรรยากาศ และการตกแต่งเหมาะสม ทนทานต่อการใช้งาน รวมทั้งควรมีเครื่องใช้ไม่สอยไว้อำนวยความสะดวก

ห้องนี้ อาคารเรียนจะต้องอำนวยความสะดวกให้ได้ ใช้วัสดุทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดจะต้องสามารถรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ อาคารเรียนมีประสิทธิภาพ และมีความทันสมัยด้านการใช้สอยที่ตอบสนองความก้าวหน้าทางนวัตกรรมการศึกษา การวางแผนอาคารเรียนยึดหลักประหยัดและหลักการทางเศรษฐกิจ คือ สามารถประยุกต์ให้นักเรียน ได้รับความสะดวกสบายทางกายภาพ นักเรียนและครูมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจในการใช้ชีวิตอยู่ภายในอาคาร ซึ่งควรออกแบบให้เสริมสร้างความรู้สึที่ดี รวมทั้งการแบ่งส่วนต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เช่น แบ่งเป็นส่วนพื้นที่ของงานบริหารหรือส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

2. ห้องเรียนควรอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ เป็นสัดส่วนเรียบร้อยมีอุปกรณ์ครุภัณฑ์ประจำห้องครบครันและอยู่ในสภาพดี สุขลักษณะประจำห้องเป็นสิ่งสำคัญ ควรปราศจากเสียง ฝุ่น กลิ่น คว้นและมลภาวะอื่น ๆ แสงสว่างพอเหมาะ ขนาดห้องเรียนควรมีความเพียงพอกับจำนวนนักเรียนและเหมาะสมกับระดับการศึกษา ได้แก่ ห้องเรียนของโรงเรียนอนุบาล ห้องเรียนใน โรงเรียนระดับประถมศึกษา และห้องเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา

3. อาคารประกอบและห้องพิเศษ โรงเรียนควรมีห้องพิเศษ เช่น ห้องสมุด ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องหัตถศึกษา ห้องศิลปะและดนตรี ห้องประชุม ห้องอุปกรณ์การสอนและห้องอนามัย ในส่วนของอาคารประกอบที่จำเป็น เช่น ส้วม โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติงาน วิชาการเรียน ห้องครัว เป็นต้น ซึ่งห้องต่าง ๆ ดังกล่าวต้องมีอุปกรณ์จำเป็นตามหลักสูตรให้ครบครันด้วย

4. บริเวณ โรงเรียนควรคำนึงถึงสภาพความปลอดภัยของนักเรียน มีรั้วล้อมรอบ ไม่มีน้ำขังตกแต่งบริเวณให้สวยงามร่มรื่น เหมาะในการจัดกิจกรรมและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักเรียนควรมีต้นไม้ให้ความร่มรื่น เพื่อให้เด็กได้อาศัยร่มเงาในยามแดดร้อนได้ ควรมีเครื่องเล่นที่มีลักษณะมั่นคง แข็งแรงปลอดภัย ไว้ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจแก่นักเรียน

5. สภาพแวดล้อมใน โรงเรียนควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการ ทางด้านร่างกาย จิตใจและความถูกต้องด้านการจัดการศึกษา เพราะสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลมากในการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

สรุปได้ว่าการบริหารงานอาคารสถานที่จะต้องวางแผนงานและโครงการไว้ล่วงหน้า ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการตกแต่งและการเพาะปลูกควบคู่ไปกับการความรู้ในทางการก่อสร้าง รวมทั้งจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการตกแต่งบริเวณอีกด้วย

2.5 ประเภทของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดประเภทของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

อาคารสถานที่ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. อาคารเรียน ซึ่งรวมถึงห้องเรียนและห้องพิเศษต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล ฯลฯ

2. อาคารประกอบและสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ เช่น อาคารเอนกประสงค์ โรงฝึกงาน โรงอาหาร ห้องส้วม เรือนพักนักเรียน

3. บริเวณโรงเรียน เช่น สนาม ถนน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ

สิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน หิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชน เมือง สิ่งก่อสร้าง ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ

2.6 ขอบข่ายของงานบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2.6.1 ขอบข่ายของงานอาคารสถานที่

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537 : 21-22) ได้กำหนดขอบข่ายของงานอาคารสถานที่ของโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การวางแผนก่อสร้างอาคารสถานที่
2. การวางแผนการใช้อาคารสถานที่
3. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่
4. การซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารสถานที่
5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

การดำเนินการงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ควรดำเนินการตามขอบข่ายที่กำหนดไว้

2.6.2 ขอบข่ายงานด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ค้ำนี้ควรคำนึงถึงหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ การที่เด็กจะต้องใช้เวลาอยู่อาศัยในโรงเรียนแต่ละวัน เป็นเวลาหลายชั่วโมงย่อมมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุ การที่เด็กจะต้องใช้เวลาอยู่อาศัย

ภายในโรงเรียนแต่ละวันเป็นเวลาหลายชั่วโมง ย่อมมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ ถ้าโรงเรียนจัดสถานะ

แวดล้อมสิ่งแวดล้อมไม่ปลอดภัย อุบัติเหตุที่พบบ่อยในโรงเรียนมีลักษณะต่างๆ กัน ได้แก่ การพลัดตก หกล้ม การถูกของมีคมบาด อุบัติเหตุจากกิจกรรมการเรียนการสอน การเล่นกีฬา การทดลองทางวิทยาศาสตร์ อุบัติเหตุจากการชำรุดทรุดโทรมของอาคารเรียนและสิ่งก่อสร้างในโรงเรียน อุบัติเหตุจากการจราจร บริเวณทางเข้า ทางออก โรงเรียน และภายในโรงเรียน เป็นต้น การจัดการป้องกันอุบัติเหตุภายในโรงเรียนอาจดำเนินการได้ดังนี้

1.1 จัดสถานที่ตัวอาคารและสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและถูกสุขอนามัย

1.2 หมั่นตรวจสอบอาคารเรียน สิ่งก่อสร้างและสถานะแวดล้อมเสมอ ๆ ถ้าพบสิ่งชำรุด ทรุดโทรม ควรรีบซ่อมแซมแก้ไข

1.3 ติดป้ายประกาศเตือนใจนักเรียน ให้รู้จักระมัดระวังอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น อันตรายจากการจราจร

1.4 จัดหาอุปกรณ์ป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุในโรงเรียน เช่น เครื่องมือดับเพลิง

1.5 จัดให้มีการเรียนการสอน วัสดุศึกษาในโรงเรียน

2. ความปลอดภัยจากโรคติดต่อ เนื่องจากโรงเรียนเป็นที่ชุมนุมของนักเรียน ซึ่งมาจากครอบครัวที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ถ้านักเรียนคนหนึ่งคนใดเป็นโรคติดต่อ ย่อมมีโอกาสแพร่กระจายในหมู่นักเรียนด้วยกันได้ง่าย นอกจากนี้นักเรียนยังอาจนำโรคติดต่อจากโรงเรียนไปสู่บ้านและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ได้อีกด้วย โรคติดต่อที่พบเสมอในเด็กวัยเรียน มีหลายโรค ดังนี้

2.1 โรคผิวหนัง เช่น หิด เหา กลาก เกื้อื้อน

2.2 โรคตา เช่น โรคตาแดง ตาอักเสบ ริดสีดวงตา

2.3 โรคของระบบทางเดินอาหาร เช่น อุจจาระร่วง ไทฟรอยด์

2.4 โรคหนองพยาธิ ลำไส้ต่าง ๆ เช่น พยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย พยาธิปากขอ

2.5 โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสบางอย่าง เช่น หวัด ไข้หวัดใหญ่ หัด อีสุกอีใส คางทูม และตับอักเสบ

2.6 โรคที่มีแมลงเป็นพาหะนำโรค เช่น ไข้เลือดออก ไข้มาลาเรีย

นอกจากนี้ยังมีโรคอื่น ๆ ที่ไม่ใช่โรคติดต่อที่พบมากในโรงเรียน คือ โรคพิษสุนัข

และโรคขาดสารอาหารในการจัดสิ่งแวดล้อมภายใน โรงเรียนเพื่อให้ปลอดภัยจากโรคติดต่อ นั้นจะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. น้ำดื่ม น้ำใช้ จัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด มีคุณภาพตามมาตรฐานน้ำดื่ม มีปริมาณพอเพียงไว้ใช้ในโรงเรียน การมีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดเป็นการช่วยป้องกันโรคติดต่อทางน้ำได้

2. อาหาร ควบคุมดูแล การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน หรือการจำหน่ายอาหารภายในโรงเรียน โดยอาหารที่นำมาจำหน่ายควรมีลักษณะสด สะอาด ถูกหลักอนามัยมีคุณค่าทางอาหารและมีราคาพอสมควร ที่เด็กนักเรียนจะซื้อรับประทานได้ ผู้ปรุงและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับอาหารจะต้องมีสุขภาพอนามัยดี ไม่เป็นโรคติดต่อ มีสุขนิสัยที่ดีในการปฏิบัติงาน รักษาร่างกายให้สะอาดอยู่เสมอ เล็บมือตัดให้สั้น ให้มีผ้าเช็ดหน้าปิดปากเวลาไอหรือจาม สวมตาข่ายคลุมผมและมีผ้ากันเปื้อน

3. การกำจัดอุจจาระปัสสาวะ โรงเรียนควรจัดให้มีส้วมและที่ปัสสาวะที่สะอาด ถูกหลักสุขาภิบาลและมีจำนวนเพียงพอด้วย ห้องส้วมต้องหมั่นดูแลความสะอาดอยู่เสมอ

4. การกำจัดขยะมูลฝอย โรงเรียนควรมีถังรองรับขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะไว้ใช้

5. ลักษณะของถังควรทำด้วยวัสดุที่คงทน ถาวร แข็งแรง ไม้รั่ว ไม้ซึม มีฝาปิดมิดชิดขยะมูลฝอยที่รวบรวมไว้จะต้องนำไปกำจัดให้ถูกหลักสุขาภิบาลทุกวัน

6. การกำจัดน้ำทิ้ง โรงเรียนควรมีระบบระบายน้ำทิ้ง และระบบบำบัดน้ำทิ้งที่ถูกหลักสุขาภิบาล

7. การควบคุมแมลงและสัตว์พาหะนำโรค โรงเรียนควรมีวิธีการควบคุมและป้องกันแมลงและสัตว์นำโรคด้วย เช่น จัดบริเวณ โรงเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย รักษาความสะอาด อาคาร สิ่งก่อสร้างและบริเวณโดยรอบ เพื่อมิให้เป็นแหล่งที่พักอาศัยของสัตว์ เช่น แมลงวัน แมลงสาป หนู และอย่าให้น้ำขังในบริเวณ โรงเรียน จนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงได้

3. ความร่มรื่น สวยงาม และสะดวกสบาย การจัดโรงเรียนให้มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาดและสะดวกสบาย จะมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิตของเด็ก ดังนั้น จึงควรตกแต่งอาคาร บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เกิดความร่มรื่น สวยงาม สะอาด โดยการจัดทำสนามหญ้า สวนหย่อม ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ดอกและไม้ประดับ เพื่อให้ความสวยงามและร่มเงา นอกจากนั้น โรงเรียนควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ไว้กับเด็กตาม

สมควร เช่น มีแสงสว่างและน้ำสะอาดใช้ในโรงเรียน มีสนามเด็กเล่น สนามกีฬา ห้องพยาบาล ห้องน้ำ ห้องส้วม ม้านั่งสำหรับพักผ่อน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กคลายความเคร่งเครียด แล้วเด็กจะได้รับความสบายใจและมีสุขภาพจิตดีด้วย

4. ความเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจะต้องช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางร่างกายของเด็กด้วย เช่นการจัดโต๊ะเรียนและเก้าอี้ให้พอดีกับขนาดร่างกายของนักเรียน จัดให้มีแสงสว่างและระบายอากาศที่พอเพียงในห้องเรียนจัดให้มีการเล่นกีฬา การออกกำลังกาย และมีอุปกรณ์กีฬาที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละวัย เป็นต้น

2.7 แนวทางการจัดการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2.7.1 การจัดอาคารเรียน

1. หลักในการจัดอาคารเรียนและห้องเรียน อาคารเรียนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.1 ประโยชน์ใช้สอย ไม่มุ่งเอาแต่ความสวยงามเป็นใหญ่ แต่มุ่งในทางการในประโยชน์ใช้สอยที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่การเรียนการสอน ความสะดวก และความปลอดภัย

1.2 คัดแปลงได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะผนังกันห้อง หรือวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับตัวอาคารต้องดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมได้ง่าย มีแสงสว่างพอควร

1.3 ขยายสถานศึกษาได้สะดวก ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงการก่อสร้างสถานศึกษา เพื่อให้ขยายอาคารเรียนได้สะดวกทั้งแนวตั้งและแนวนอน

1.4 บรรยากาศเป็นเสมือนบ้าน บริเวณร่มรื่น ผนังสีเย็นตา พื้นไม่ลื่น โต๊ะเก้าอี้ใช้สะดวก เหมาะกับการเรียนการสอน

1.5 ทนทานต่อการใช้งาน อาคารสถานที่ เครื่องใช้ไม้สอยต้องแข็งแรงและทนทาน

1.6 สมบูรณ์แบบ หมายความว่า มีอาคารเรียนและเครื่องมือเครื่องใช้ครบถ้วนบริบูรณ์

ส่วนห้องเรียน ควรจัดให้มีบรรยากาศน่าอยู่ ให้เพลิดเพลิน เป็นสถานที่ให้การค้นคว้าทำกิจกรรมเสริมสร้างเจตคติแก่ประชาชนไปโดย การจัดห้องเรียนควรยึดหลัก

1.7 คำนึงถึงหลักความยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ห้องเรียนควรมีขนาดกว้าง เพื่อสะดวกในการโยกย้าย โต๊ะ เก้าอี้ จัดเป็นรูปต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน

1.8 ควรมีการจัดวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง และควรติดรูปภาพ อุปกรณ์ และผลงานไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

1.9 ควรให้มีการรักษาความสะอาดตั้งแต่พื้นห้อง โถ้ะ ม้านั่ง ขอบประตู หน้าต่างขอบกระดานดำ ซอกมุมห้อง เป็นต้น

1.10 ควรจัดสภาพแวดล้อมให้ดี เช่น มีกระถางต้นไม้ จัดที่ว่างเพื่อทำกิจกรรมให้นักเรียน

1.11 ห้องพิเศษอื่น ๆ เช่น ห้องพยาบาล ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องดนตรี ห้องพัสดุ ควรจัดให้มีระเบียบเรียบร้อย คำนึงถึงความสะอาด ความสะดวกในการใช้สอย ความปลอดภัย เป็นสำคัญ

2.7.2 การจัดห้องเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2538 : 15-34) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า สถานศึกษามีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการและห้องประจำวิชาต่างๆ ตามความจำเป็น สำหรับการเรียนการสอนตามหลักสูตรและถูกสุขลักษณะ ซึ่งมีแนวการจัด ดังนี้

1. เนื้อที่เฉลี่ยของห้องเรียนประมาณ 1.5 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน และเป็นห้องถูกสุขลักษณะ

2. จัดให้มีห้องปฏิบัติการ หรือห้องประจำวิชาต่าง ๆ ตามจำเป็น และเหมาะสมกับแผนการเรียน

3. ความยืดหยุ่นในการจัดห้องสำหรับการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ มีอัตราการใช้อย่างต่ำ 70 % ของเวลาที่เปิดสอน

4. การจัดบรรยากาศในห้องเรียน ควรมีบรรยากาศของห้องเรียนดังนี้

4.1 มีแสงสว่างเพียงพอ

4.2 อากาศถ่ายเทสะดวก

4.3 มีการตกแต่งสวยงาม มีบรรยากาศทางวิชาการ

4.4 ไม่แออัด

4.5 โถ้ะ เก้าอี้ และอุปกรณ์ประจำห้องมีสภาพดี

4.6 มีสื่อและอุปกรณ์ประจำห้อง

4.7 มีเครื่องอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น เช่น พัดลม

เครื่องปรับอากาศการใช้และการดูแลห้องเรียน

4.8 มีแผนและระเบียบการใช้ห้องเรียน

4.9 มีการมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ

4.10 มีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดี

4.11 มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

4.12 มีการจัดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดในแผนปฏิบัติการ

4.13 มีการประกวดเพื่อยกย่องชมเชย

2.7.3 การจัดบริเวณและสิ่งแวดล้อม

การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นงานฝ่ายบริหาร ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอน เป็นงานที่ส่งเสริมงานวิชาการให้ดียิ่งขึ้น อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นความสำคัญ ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องเตรียมบริเวณสำหรับยานพาหนะชนิดต่าง ๆ อีกด้วย

พนัส หันนาคินทร์ (2538 : 297) ได้สรุปหลักสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานอาคารสถานที่ไว้ 3 ประการ คือ

1. การบำรุงรักษาให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ได้แก่ การซ่อมแซมตรวจตรา และรักษาความสะอาด
2. การใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด คือการใช้ห้องต่าง ๆ และอาคารที่มีอยู่อย่างเต็มคุ้มค่าการลงทุน
3. การตกแต่งบริเวณให้สวยงามกลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมอย่างมีศิลปะและด้วยการวางแผนอย่างรอบคอบ

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536 : 113-114) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเอาใจใส่เรื่องการบำรุงและรักษาพื้นห้องเรียนให้อยู่ในสภาพปกติและเรียบร้อย ความสวยงามของอาคารภายนอกต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ หัวหน้าสถานศึกษาจะต้องหมั่นตรวจตราดูแลเรื่องความสวยงามทั้งภายในภายนอกอาคารในเรื่องต่อไปนี้

1. หมั่นตรวจดูแลความสะอาดของพื้นบ้านฝาและเพดาน
2. อย่าให้มีฝุ่นละอองติดหรือหยากไย่เกาะเพดาน
3. สีซีดหรือจางควรจัดการทาสีใหม่
4. ควรให้ครูที่มีความรู้เกี่ยวกับการตกแต่งบริเวณ ช่วยตกแต่งบริเวณด้วย

การจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้งภายในและภายนอกจะช่วยให้ผู้ที่พบเห็นประทับใจ ทำให้ผู้อยู่ก็สบายใจ ช่วยส่งเสริมในด้านระเบียบวินัยโดยทางอ้อม ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนได้ดีอีกด้วย การจัดบำรุงรักษาอาคารสถานที่ที่ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับหัวหน้าสถานศึกษามีความเอาใจใส่เพียงใด ต้องมอบให้ครูที่มีความรู้เกี่ยวกับการตกแต่งบริเวณควบคุมดูแลภารโรงให้ทำงานตามหน้าที่ด้วย

2.8 เกณฑ์มาตรฐานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 76) ได้สรุปไว้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ได้มาตรฐานนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นหลายประการ ทั้งทางด้านบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่และงบประมาณ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านนั้น ๆ ได้มีการกำหนดมาตรฐานไว้แล้ว สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีการกำหนดมาตรฐานด้านปัจจัยอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนไว้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นพื้นฐานที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา และสภาพความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ที่กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว มิได้เป็นหลักประกันที่จะทำให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานคุณภาพนักเรียน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคุณภาพนักเรียนนั้นคงต้องอาศัยองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน สภาพพื้นฐานของนักเรียน และความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง นักเรียนกับครู ดังนั้นเกณฑ์มาตรฐานด้านอาคารสถานที่ที่กำหนดไว้นี้ จึงเป็นเพียงการกำหนดสภาพความน่าจะเป็นที่จะเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสภาพปัจจุบัน พบว่า โรงเรียนส่วนหนึ่งได้ปัจจัยต่าง ๆ มาจากการระดมสรรพกำลังจากชุมชนหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุน

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้พัฒนามาจากเกณฑ์มาตรฐานครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2532 โดยส่วนหนึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจจำนวนและรายการวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่มีความจำเป็นต้องใช้ในการพัฒนางานของโรงเรียนทุกเขตการศึกษา อีกส่วนหนึ่งได้จากการวิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้นในการพัฒนางานเป็นรายกิจกรรมตามตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน และได้นำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์และทดลองใช้เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงและสอดคล้องกัน และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2538 เพื่อให้ทุกโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงปัจจัยพื้นฐานด้านวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่จะนำไปใช้ในการพัฒนางานให้บรรลุมาตรฐานโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป

เกณฑ์มาตรฐานวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 ได้กำหนดไว้เป็น 5 รายการต่อไปนี้

1. รายการสิ่งก่อสร้าง (ใช้ได้ทุกระดับการศึกษา)
2. รายการวัสดุ ครุภัณฑ์ประจำโรงเรียน (ใช้ร่วมกันทุกระดับการศึกษา)

3. รายการวัสดุ ครุภัณฑ์ระดับก่อนประถมศึกษา (ใช้เฉพาะที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา)

3.1 วัสดุ ครุภัณฑ์ประจำห้องเรียน

3.2 วัสดุ ครุภัณฑ์ทั่วไป

4. รายการวัสดุ ครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนระดับประถมศึกษา (ต้องมีทุกโรงเรียน)

5. รายการวัสดุ ครุภัณฑ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (เฉพาะที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)

5.1 วัสดุ ครุภัณฑ์ประจำห้องเรียน

5.2 วัสดุ ครุภัณฑ์ประจำรายวิชา

5.3 วัสดุ ครุภัณฑ์วิชาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 89) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษาไว้ในมาตรฐานข้อที่ 14-15 ดังนี้

มาตรฐานที่ 14 โรงเรียนวางแผนและจัดให้มีอาคารสถานที่อย่างเพียงพอและเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีอาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณอย่างเพียงพอ หรือการแก้ไขปัญหา การขาดแคลน ได้อย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีแผนการสร้างและรื้อถอนอาคารพร้อมมีแผนผังโรงเรียนที่เหมาะสม

มาตรฐานที่ 15 โรงเรียนวางแผนและใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนและชุมชน พร้อมทั้งดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีและปลอดภัย

ตัวบ่งชี้ที่ 1 วางแผนและใช้อาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอนและชุมชน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 บำรุงรักษา ซ่อมแซม ตกแต่งอาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณอยู่ในสภาพดีและปลอดภัย

2.9 มาตรฐานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ดังนี้ 1) ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า-ทางออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ เป็นต้น 2) สิ่งแวดล้อม เป็นการ

กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น 3) ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

2.9.1 ด้านอาคารสถานที่

1) ที่ตั้งสถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีขนาดเหมาะสม และต้องไม่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งอาจเสี่ยงต่ออันตราย ได้แก่ บริเวณชนถ่ายแก๊ส น้ำมัน สารเคมี หรือสารพิษ มลภาวะทางอากาศ แสง และเสียงที่มากเกินไป หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องมีมาตรการป้องกันภาวะอุบัติเหตุต่าง ๆ ตามมาตรฐานความจำเป็น และเหมาะสม

2) จำนวนชั้นของอาคารตัวอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีจำนวนชั้น ไม่เกิน 2 ชั้น นับจากพื้น หากสูงเกินกว่า 2 ชั้น ต้องมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย และอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามความเหมาะสม และความสูงของตัวห้อง ไม่ควรน้อยกว่า 2.40 เมตร นับจากพื้นถึงเพดาน

3) ทางเข้า – ออก และประตูหน้าต่าง ทางเข้า – ออกจากตัวอาคาร ต้องมีความเหมาะสม สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากตัวอาคารได้สะดวก หากเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุร้ายแรงใด ๆ ขึ้น โดยอย่างน้อยต้องมีทางเข้าออก 2 ทาง และแต่ละทางนั้น ควรมีความกว้างประมาณ 80 เซนติเมตร

4) ประตู-หน้าต่าง ต้องมีความแข็งแรง อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี มีขนาด และจำนวนเหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของห้อง และความสูงของหน้าต่าง ควรอยู่ที่ประมาณ 80.00 เซนติเมตร นับจากพื้น ให้เด็กมองเห็นสิ่งแวดล้อมได้กว้างและชัดเจน นอกจากนี้ บริเวณประตูหน้าต่าง ไม่ควรมีสสิ่งกีดขวางใด ๆ มาปิดกั้นช่องทางลม และแสงสว่าง

5) พื้นที่ใช้สอย ต้องจัดให้มีบริเวณพื้นที่ในอาคารที่สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก เช่น การเล่น การเรียนรู้ การรับประทานอาหาร และการนอน โดยแยกเป็นสัดส่วนจากห้องประกอบอาหาร ห้องส้วม และที่พักของเด็กป่วย โดย เฉลี่ย ประมาณ 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน นอกจากนี้พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอาจจัดแยกเป็นห้องเฉพาะ หรือจัดรวมเป็นห้องเอนกประสงค์ที่ใช้สำหรับจัดกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสม และข้อจำกัดของพื้นที่ ดังนี้

5.1) บริเวณพื้นที่สำหรับการนอน ต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นหลัก อากาศถ่ายเทได้สะดวก และอุปกรณ์เครื่องใช้เหมาะสมกับจำนวนเด็ก มีพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 2.00

ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน โดยมีแนวทางในการจัดดำเนินการ ดังนี้

5.1.1) จัดให้มีการระบายอากาศที่ดี ปลอดโปร่ง ไม่มีเสียงรบกวน และแสงสว่างจ้าเกินไป

5.1.2) อุปกรณ์เครื่องนอนต่าง ๆ มีความสะอาด โดยนำไปปิดฝุ่น ตาก แดดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

5.1.3) จัดแยกเครื่องนอน หมอน ผ้าห่ม สำหรับเด็กแต่ละคน โดยเขียน หรือปักชื่อไว้ ไม่ใช่ร่วมกัน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค

5.1.4) หมั่นตรวจตราดูและไม่ให้มีสัตว์ หรือแมลงต่าง ๆ มารบกวน ในบริเวณพื้นที่สำหรับการนอน

5.2) บริเวณพื้นที่สำหรับการเล่นและพัฒนาเด็ก ควรออกแบบให้มีพื้นที่ สำหรับการเรียนรู้รวมกลุ่มและแยกกลุ่มย่อยในกิจกรรมการเรียนรู้อิสระ การเล่นสร้างสรรค์ หรือการอ่านหนังสือ เล่นต่อแท่งไม้ที่ต้องการมุมเงียบ และมีพื้นที่สำหรับการเล่นที่เลอะหรือ เปียกต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ของเด็กเป็นหลัก โดยมีวัสดุอุปกรณ์ ที่ป้องกันการเกิด อุบัติเหตุ และมีอุปกรณ์ หรือเครื่องเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก

5.3) บริเวณพื้นที่รับประทานอาหาร ต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นหลัก มีอากาศถ่ายเทได้โดยสะดวก มีแสงสว่างพอเหมาะ มีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เพียงพอ และเหมาะสม กับจำนวนเด็ก ทั้งนี้ บริเวณห้องอาหาร มีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เพียงพอ และเหมาะสมกับจำนวน เด็ก ทั้งนี้ บริเวณห้องอาหาร โต๊ะ เก้าอี้ ที่ใช้สำหรับรับประทานอาหาร ต้องทำความสะอาด อย่างสม่ำเสมอ และควรจัดให้มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้มีขนาดเหมาะสมกับตัวเด็ก มีสภาพแข็งแรง และใช้งานได้ดี

5.4) บริเวณที่พักเด็กป่วย ต้องแยกเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาล ตู้ยา เครื่องเวชภัณฑ์ที่จำเป็น และเด็ก ต้องอยู่ในสายตาของผู้ดูแลตลอดเวลา กรณีไม่สามารถจัด ห้องพักเด็กป่วยเป็นการเฉพาะ ได้ ต้องจัดให้มีที่พักรักษาตัวเด็กป่วยแยกเป็นสัดส่วนตามความเหมาะสม

5.5) บริเวณสถานที่ประกอบอาหารหรือห้องครัว ต้องแยกห่างจากบริเวณ พื้นที่สำหรับเด็กพอสมควร และมีเครื่องใช้ที่จำเป็น รวมทั้งที่ล้าง และเก็บภาชนะเครื่องใช้ ต่าง ๆ ที่ถูกสุขลักษณะ โดยเน้นเรื่องความสะอาด และความปลอดภัยเป็นหลัก

5.6) บริเวณพื้นที่สำหรับใช้ทำความสะอาดตัวเด็ก ต้องจัดให้มีบริเวณที่ใช้ สำหรับทำความสะอาดตัวเด็ก และมีอุปกรณ์ที่จำเป็นตามสมควร อย่างน้อยต้องมีที่ล้างมือและ

แปร่งพื้น ในขนาดและระดับความสูงที่เหมาะสมกับเด็ก และมีอุปกรณ์ที่จำเป็นตามสมควร อย่างน้อยต้องมีที่ล้างมือและแสงสว่างเพียงพอ มีอากาศถ่ายเทได้โดยสะดวก และพื้นไม้ลิ้น

5.7) ห้องส้วมสำหรับเด็ก ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับเด็ก โดยเฉลี่ย 1 แห่ง ต่อเด็ก 10-12 คน โถส้วมมีขนาดเหมาะสมกับตัวเด็ก โดยมีฐานส้วมที่เด็กสามารถก้าวขึ้นได้ง่าย มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวกและพื้นไม้ลิ้น หากมีประตู จะต้องไม่ใส่กลอนหรือกุญแจ และมีส่วนสูงที่สามารถมองเห็นเด็กได้จากภายนอก และไม่ควรถูกปิดจากห้องพัฒนาเด็ก หากห้องส้วมอยู่ภายนอกอาคาร จะต้องไม่ตั้งอยู่ในลับตาคน กรณีที่ไม่สามารถทำห้องส้วมสำหรับเด็กเป็นการเฉพาะได้ อาจดัดแปลงห้องส้วมที่มีอยู่แล้ว ให้เหมาะสม และปลอดภัยสำหรับเด็ก

5.8) ห้องเอนกประสงค์ สำหรับใช้จัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก การรับประทานอาหาร หรือการนอน คำนึงถึงความสะอาด และการจัดพื้นที่ใช้สอยให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม หากเป็นอาคารชั้นเดียวต้องมีฝ้าใต้หลังคา หากเป็นอาคารที่มีมากกว่า 1 ชั้น ควรจัดให้ชั้นบนสุดมีฝ้าใต้หลังคา โดยมีความสูงจากพื้นถึงเพดานไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร แต่กรณีที่มีความสูงเกินกว่า 2.40 เมตร อาจไม่มีฝ้าใต้เพดานก็ได้

5.9) บริเวณพื้นที่เก็บสิ่งปฏิกูล จะต้องมียุ้งที่เก็บสิ่งปฏิกูลทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร โดยมีจำนวนและขนาดเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ และมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลทุกวัน

5.10) บันได ควรมีความกว้างแต่ละช่วง ไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร ลูกตั้งของบันได สูงไม่เกิน 17.50 เซนติเมตร ลูกนอนกว้างไม่น้อยกว่า 20.00 เซนติเมตร บันไดทุกชั้นมีราวระยะห่างของลูกกรง ต้องไม่เกิน 17.00 เซนติเมตร มีราวเตี้ย เหมาะสำหรับเด็กได้เกาะขึ้นบันได และระยะห่างของลูกกรง ต้องไม่เกิน 17.00 เซนติเมตร เครื่องใช้เฟอร์นิเจอร์ควรมีระดับความสูงขนาดที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ให้เด็กสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นสำคัญ

2.9.2 ด้านสิ่งแวดล้อม

1) ภายในอาคาร

1.1) แสงสว่าง ควรเป็นแสงสว่างจากธรรมชาติ สม่่าเสมอทั่วทั้งห้อง เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ ในการอ่านหนังสือได้อย่างสบายตา เป็นต้น ไม่ควรให้เด็กอยู่ในห้องที่ใช้แสงสว่างจากไฟฟ้าต่อเนื่องนานกว่า 2-3 ชั่วโมง เพราะจะทำให้เกิดภาวะเครียดและมีผลถึงฮอร์โมนการเติบโตของเด็ก

1.2) เสียง ควรต้องอยู่ในระดับที่ไม่ดังเกินไป (ระหว่าง 60-80 เดซิเบล)
อาคารควรจะต้องอยู่ในบริเวณที่มีระดับเสียงเหมาะสม

1.3) การถ่ายเทอากาศ ควรมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก โดยมีพื้นที่ของ
หน้าต่าง ประตู และช่องลมรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 ของพื้นที่ห้อง กรณีที่เป็นห้อง
กระจกหรืออยู่ในบริเวณ โรงงานที่มีมลพิษ ต้องติดเครื่องฟอกอากาศและมีเครื่องปรับอากาศ
อย่างเหมาะสม สำหรับบริเวณที่มีเด็กอยู่ต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่

1.4) สภาพพื้นที่ภายในอาคาร ต้องไม่ลื่น และไม่ชื้นแฉะ ควรเป็นพื้นไม้
หรือปูด้วยวัสดุที่มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ

2) ภายนอกอาคาร

2.1) รั้ว ควรมีรั้วกั้นบริเวณให้เป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และ
ควรมีทางเข้า-ออก ไม่น้อยกว่า 2 ทาง กรณีมีทางเดียวต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2.00 เมตร

2.2) สภาพแวดล้อมและมลภาวะ ควรมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูก
สุขลักษณะ และควรตั้งอยู่ห่างจากแหล่งอบายมุข ฝุ่นละออง กลิ่น หรือเสียงที่รบกวน มีการ
จัดระบบสุขาภิบาล การระบายน้ำ การระบายอากาศ และการจัดเก็บสิ่งปฏิกูลให้เหมาะสม ไม่
ปล่อยให้เป็นแหล่งเพาะ หรือแพร่เชื้อโรค โดยเฉพาะควรกำจัดสิ่งปฏิกูลทุกวัน

2.3) พื้นที่เล่นกลางแจ้ง ต้องมีพื้นที่เล่นกลางแจ้ง เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อจำนวนเด็ก 1 คน โดยจัดให้มีเครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัย และมีพอสสมควรกับ
จำนวนเด็ก โดยมีพื้นที่ตามเกณฑ์กำหนดหรืออาจจัดกิจกรรมกลางแจ้ง สำหรับเด็กในสถานที่
อื่น ๆ ที่เหมาะสม เช่นในบริเวณวัด หรือในสวนสาธารณะ เป็นต้น โดยต้องให้เด็กปฐมวัยมี
กิจกรรมกลางแจ้งอย่างน้อย 1 ชั่วโมง ในแต่ละวัน

2.4) ระเบียง ต้องมีความกว้างของระเบียงไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร และหากมีที่
นั่งตามระเบียงด้วย ระเบียงต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.75 เมตร ขอบระเบียงต้องสูงจากที่นั่งไม่น้อย
กว่า 70.00 เซนติเมตร นอกจากนี้ควรตรวจสอบสภาพความคงทน แข็งแรง และสภาพการ
ใช้งานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กด้วย

2.9.3 ด้านความปลอดภัย

1) มาตรการป้องกันความปลอดภัย

1.1) ติดตั้งระบบและอุปกรณ์ ในการรักษาความปลอดภัย หรือเครื่องตัดไฟ
ภายในบริเวณอาคาร

1.2) ติดตั้งเครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่อง ในแต่ละชั้นของอาคาร

1.3) ติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งต่ำกว่าที่กำหนด จะต้องมียาปิดครอบ เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเล่น ได้ และควรหลีกเลี่ยงการใช้สายไฟต่อพ่วง

1.4) หลีกเลี่ยงเครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำด้วยวัสดุที่แตกหักง่าย หรือแหลมคม หากเป็น ไม้ ต้องไม่มีเสี้ยนไม้ หรือเหล็คมคม

1.5) จัดให้มีผู้เก็บยา และเครื่องเวชภัณฑ์สำหรับการปฐมพยาบาล วางไว้อยู่ในที่สูง สะดวกต่อการหยิบใช้ และเก็บไว้ในที่ปลอดภัย ให้พ้นมือเด็ก

1.6) ใช้วัสดุกันลื่น ในบริเวณห้องน้ำ-ห้องส้วม และเก็บสารจำพวกเคมี หรือน้ำยาทำความสะอาดไว้ในที่ปลอดภัย ให้พ้นมือเด็ก

1.7) ไม่มีหลุม หรือบ่อน้ำ ที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็กในบริเวณ โดยรอบตัวอาคาร รวมทั้งไม่ควรปลูกต้นไม้ที่มีหนามแหลมคม

1.8) มีระบบการลือคประตูดในการเข้า -ออกนอกบริเวณอาคาร สำหรับเจ้าหน้าที่เปิด-ปิด ได้ ควรมิกริงสัญญาณเรียกไว้ที่หน้าประตู สำหรับห้องครัว และที่ประกอบอาหาร ควรมีประตูเปิด-ปิด ที่ปลอดภัย เด็กเข้าไปไม่ได้

1.9) ติดตั้งอุปกรณ์เพื่อป้องกันพาหะนำโรค และมีมาตรการป้องกันด้านสุขอนามัย

1.10) มีตู้ หรือชั้นเก็บวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่แข็งแรง มั่นคง สำหรับวัสดุอุปกรณ์ ที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็กนั้น ควรจัดแยกให้พ้นมือเด็ก

1.11) เครื่องใช้เฟอร์นิเจอร์ ควรมีระดับความสูงและขนาดที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยให้เด็กสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง

2) มาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน

2.1) มีการฝึกซ้อมสำหรับการป้องกันอุบัติภัยอย่างสม่ำเสมอ ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง 34

2.2) มีการฝึกอบรมบุคลากร ในเนื้อหาด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การป้องกันอุบัติภัย และความเจ็บป่วยฉุกเฉินของเด็ก

2.3) มีหมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉินของส่วนราชการต่าง ๆ เช่น สถานีตำรวจ หน่วยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โรงพยาบาล ไว้เพื่อติดต่อได้อย่างทันท่วงที กรณีเกิดเหตุการณ์คับขัน หรือจำเป็นที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็ก และควรมีอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการปฐมพยาบาลติดประจำไว้ในที่เปิดเผย

2.4) มีสมุดบันทึกข้อมูลสุขภาพ และพัฒนาการของเด็กประจำ กรณีอาจต้องพาเด็กไปพบแพทย์

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีรากฐานสำคัญมาจากแนวคิดเชิงสะท้อน (Reflective) ของครู โดยเริ่มต้นในลักษณะของการนำวิธีการแก้ปัญหา การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) นั้นเริ่มใช้ครั้งแรก โดยนักจิตวิทยาสังคม ชื่อ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ในช่วงปี 1940 ; อ้างใน ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล (2543 : 4) ในการเสนอแนวคิดเรื่องพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยผนวกทฤษฎีทางสังคม (Social Theory) ให้เข้ากับการปฏิบัติจริงในสังคม (Social Action) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความไว้หลายท่านดังนี้

วิจัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติเป็นการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง มีลักษณะเป็นบันไดเวียนและสามารถดำเนินการวิจัยได้หลายระดับ ทั้งในระดับห้องเรียนและระดับ โรงเรียน กลุ่มผู้ร่วมงานการวิจัยอาจรวมถึงนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2540 : 9) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาคุณภาพของงานในสายงานของตนเอง โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะพัฒนาทฤษฎีเป็นหลัก เช่น ครูผู้สอนพยายามพัฒนาการสอนใหม่ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในชั้นของตน โดยให้ความสำคัญในการนำผลที่ได้ไปใช้กับนักเรียนทั่วไปหรือการพัฒนาทฤษฎีด้านการเรียนการสอน เป็นต้น

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549 : 15) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อเข้าใจดีขึ้นหรือแก้ปัญหางานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเองและการใช้วิจารณ์ญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

McCutcheon และ Jurg (1994 : 148 ; อ้างถึงใน กิตติพร ปัญญาภิญโญผล. 2549 : 15) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการศึกษาย่างมีระบบ ซึ่งมีการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเอง การใช้วิจารณ์ญาณและเป็นการดำเนินการของผู้ปฏิบัติงานในการศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติงานของตน

สรุปได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึงการแสวงหาวิธีการแก้ไขเป็นปัญหาทางการศึกษาที่เกิดจากการปฏิบัติจริงเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาคุณภาพของงานในสายงานของตนเอง โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะพัฒนาทฤษฎีเป็นหลัก หรือการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานเองเพื่อความเข้าใจดีขึ้นหรือแก้ปัญหางานที่ทำอยู่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมีการร่วมงาน การร่วมมือ การสะท้อนตนเองของผู้ปฏิบัติงาน

3.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 13) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ มีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำงานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์หาสาระสำคัญของสาเหตุที่เป็นปัญหา อันเป็นสาเหตุให้งานที่ปฏิบัตินั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากนั้นจะใช้แนวคิดทางทฤษฎีและไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหา การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไม่จำเป็นต้องมีกลุ่มตัวอย่างเพราะกลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรของเรื่องที่ศึกษา และเป็นหน่วยงานหรือ ห้องเรียน ซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นัก และประการสำคัญการวิจัยชนิดนี้ไม่ต้องการผลที่ไปสรุปอ้างอิง (Generalization) ถึงกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

3.3 หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แนวคิดและหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นความพยายามที่ปรับปรุงการศึกษาโดยกาเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นและเรียนรู้ลำดับขั้นการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการทำงานของกลุ่ม (Collaboration) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุกขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ (Systematic learning process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดที่เป็นนามธรรม มาสร้างเป็นข้อสมมติฐาน ทดลองฝึกปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบว่าสมมติฐานนั้นถูกหรือผิด
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เริ่มต้นจากจุดเล็กๆ (Start small) อาจจะเริ่มต้นจากบุคคลเดียวที่พยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยในขณะที่ปฏิบัติการต้องปรึกษา / รับฟังความคิดเห็น และอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่เป็นแนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึกพัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เห็นกระบวนการ เข้าใจ ปัญหา การแก้ปัญหา การปรับปรุง และได้ผลสรุปที่สมเหตุสมผล ในขณะเดียวกัน สามารถนำประสบการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎี

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 13) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและมีการร่วมมือใช้การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนสำคัญและบทบาทเท่าเทียมกันในทุกกระบวนการของการวิจัยทั้งการนำเสนอความคิดเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติตลอดจนการวางแผนนโยบายการวิจัย

2. เน้นการปฏิบัติการ การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและศึกษาผลของการปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา

3. ใช้การวิเคราะห์ห้วงการ การวิเคราะห์การปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งจากสิ่งที่สังเกตได้จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลขึ้นเพื่อการปรับแผนการปฏิบัติการ

4. ใช้วงจรการปฏิบัติการ ตามแนวคิดของเคมมิสและแมคทาตกาท คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต ละสะท้อนการปฏิบัติการ ตลอดจนการปรับปรุงในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นที่พึงพอใจ

สรุป ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเป็นการวิเคราะห์ปัญหา การค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา การทดสอบและประเมินผลวิธีแก้ปัญหา ปฏิบัติการ รวมทั้งเป็นรูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงตนเองหรือการตรวจสอบตนเอง เพื่อให้ผู้ร่วมทำวิจัยได้ปรับปรุงงานของตน ทำให้เข้าใจถึงการปฏิบัติของตนเองและทีมงานหรือองค์กร การตัดสินใจในการเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นการวิจัยมีส่วนร่วมและมีการร่วมมือ คือ ใช้การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกันในทุกกระบวนการของการวิจัย ทั้งการเสนอความคิดทฤษฎี และการปฏิบัติตลอดจนการวางแผน นโยบายการวิจัย

2. เน้นการปฏิบัติการ คือ การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การศึกษาผลของการปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

3. ใช้การวิเคราะห์ห้วงการ การวิเคราะห์การปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งจากสิ่งที่สังเกตได้ จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลขึ้นเพื่อการปรับแผนการปฏิบัติการ

4. ใช้วงจรการปฏิบัติการ ตามแนวคิดของเคมมิสและแมคทาตกาท (Kemmis

and Mc Taggart) คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และสะท้อนการปฏิบัติการ ตลอดจนการปรับปรุงในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นที่พึงพอใจ

3.4 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 11-20) กล่าวว่า กระบวนการเชิงวิจัยปฏิบัติการที่สำคัญมี 5 กระบวนการคือ กระบวนการของ Kurt Lewin, John Elliott, มหาวิทยาลัย Deakin, David Ebbutt และ James McKernan ซึ่งแต่ละกระบวนการมีหลายรูปแบบแต่จะมีหลักสำคัญที่ใกล้เคียงกัน กระบวนการวิจัยปฏิบัติการทั้ง 5 กระบวนการมีรายละเอียดที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ประสงค์จะศึกษา ผู้วิจัยและกลุ่มที่ทำการวิจัยจะต้องศึกษารายละเอียดของปัญหาที่จะศึกษาอย่างชัดเจน ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนที่จะทำวิจัยปฏิบัติการจะต้องมีทฤษฎีรองรับในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหานั้น เช่น ปัญหาเกี่ยวกับครู นักเรียนเนื้อหาวิชาหรือสภาพแวดล้อม มีการกำหนดจุดสนใจร่วมกัน เช่น มีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ

2. เลือกปัญหาที่สำคัญควรค่าแก่การศึกษาวิจัย เลือกโดยอาศัยทฤษฎีมาร่วมพิจารณาลักษณะของปัญหาแล้วสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนอาจสร้างสมมุติฐานของการวิจัยในรูปแบบข้อความต้องการที่จะประเมินที่แสดงความสำคัญของปัญหากับหลักการหรือทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

3. เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัยที่จะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติตามวิธีการ เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอนและเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการปฏิบัติ เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม ฯลฯ

4. บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยทั้งส่วนที่เป็นความก้าวหน้าและเป็นอุปสรรคตามวงจรของการปฏิบัติ คือ ในขั้นการวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนผลของการปฏิบัติการ เก็บสะสมข้อบันทึกไว้เพื่อใช้ในการปรับปรุงวงจรปฏิบัติการต่อไป และเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์หาคำตอบของสมมุติฐาน

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ของข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลตามเกณฑ์ที่เหมาะสม เปรียบเทียบข้อแตกต่างและคล้ายคลึงของข้อมูล

6. ตรวจสอบข้อมูลที่กลุ่มผู้วิจัยได้ตรวจสอบแล้วสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาคตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยสรุปประมวลเป็นหลักการ รูปแบบของการปฏิบัติหรือข้อเสนอเชิงทฤษฎี หรือทฤษฎี ทั้งนี้ต้อง

7. อาศัยหลักการทฤษฎีของวิธีอุปมัยและความรู้สึกของผู้วิจัย

Kemmis and Mc Taggart (1998 : 11-15) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่นำไปใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนจริงภายในโรงเรียน มีวิธีการดำเนินการตามวงจรการปฏิบัติของการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้บริหาร เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการให้มีแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้น เกี่ยวกับลักษณะของปัญหา เป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับใคร มีแนวแก้ไขอย่างไร และจะปฏิบัติอย่างไร

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยใช้วิเคราะห์วิจารณ์ ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบด้วย เพื่อทำการแก้ไข ปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรมีการยืดหยุ่นได้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เป็นการสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยร่วมมือกันเก็บรวบรวมข้อมูลเข้าช่วย อาทิ เช่น (Kemmis and Mc Taggart. 1998 : 11-15)

1. การจดบันทึก (Anecdotal Records) ครูและผู้วิจัยใช้การจดบันทึกบรรยายสภาพการณ์เชิงรูปธรรมที่เด็กคนหนึ่ง ๆ (กลุ่มหนึ่ง) ซึ่งได้พบในระยะเวลาต่อเนื่องกันเพื่อให้เห็นสภาพรวมของสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยนั้น

2. การบันทึกภาคสนาม (Field Note) เป็นการจดบันทึกเหมือนกันกับการใช้ทะเบียนสะสม แต่การใช้บันทึกภาคสนามจะจดตามสภาพการณ์ที่เห็น โดยที่ไม่ใช้ข้อคิดเห็นส่วนตัว หรือการแปลความ การบันทึกโดยวิธีนี้ครูและผู้วิจัย จะเห็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามสภาพการณ์ที่เป็นจริง

3. การบันทึก / การบรรยายถึงพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Ecological Behavioral Description) เป็นการจดบันทึกที่พยายามให้เข้าใจลำดับขั้นของพฤติกรรมในชั้นเรียนที่กำลังเป็นไปอยู่ และมีสิ่งใดที่เกิดขึ้นบ้าง เช่น ในขณะที่บรรยายภาคนชั้นเรียนกำลังเครียดมีนักเรียน 2-3 คน ส่งเสียงหัวเราะออกมา

4. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ศึกษาจากสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ เช่น คู่มือครู สมุดเตรียมการสอน สมุดจดงาน และสมุดทำแบบฝึกหัดของนักเรียน บันทึกผลการเรียน รายงานประจำปีของ โรงเรียน เป็นต้น

5. การจดบันทึกอนุทิน หรือจดหมายเหตุรายวัน (Diaries) เป็นการบันทึกส่วนบุคคล (ถ้าไม่จำเป็นต้องเป็นความลับส่วนตัว) ที่ระบุถึงหัวข้อเรื่องราวที่ตนเองสนใจเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนนักเรียนควรได้รับการสนับสนุนให้แสดงความรู้สึก และข้อคิดในแง่มุมมองของตนเอง โดยการเขียนลงอนุทิน

6. การจดบันทึกลงกระดาษแข็งเป็นรายเรื่อง (Item Sampling Cards) เป็นการบันทึกเหมือนอนุทินแต่เน้นเฉพาะเรื่องในช่วงเวลาหนึ่ง ครูหรือนักเรียนควรจดบันทึกเป็นรายวัน วันละหนึ่งเรื่องลงในกระดาษแข็งแต่ละใบแยกกัน

7. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้แบบสอบถามศึกษาข้อมูลเชิงความคิดเห็นแบบปลายเปิด หรือใช้แบบปลายปิด มีตัวเลือกให้คำตอบ จะให้ได้ข้อมูลเป็นรายละเอียดครบถ้วนเพียงพอ ผู้วิจัยต้องกำหนดหัวข้อของเรื่องที่จะถามให้รัดกุมและครอบคลุม

8. การสัมภาษณ์ (Interviews) เทคนิคการสัมภาษณ์ให้ใช้คำถามที่ยืดหยุ่นกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ

8.1 แบบไม่ได้วางแผน (Unplanned) คือ การสนทนาแบบไม่เป็นทางการระหว่างครูกับครู หรือครูกับนักเรียน

8.2 แบบวางแผนแต่ไม่มีโครงสร้าง (Planned but unstructured) คือเปิดโอกาสให้ผู้สนทนาเลือกหัวข้อที่สนใจจะพูด ผู้สัมภาษณ์จะใช้คำถามอื่น ๆ ประกอบเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนเข้าประเด็น

8.3 แบบมีโครงสร้าง (Structured) คือ การสัมภาษณ์ที่เป็นไปตามชุดของคำถามที่เตรียมไว้แล้ว

9. การใช้สังคมมิติ (Social Metric Method) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสังคมในกลุ่มนักเรียน โดยใช้คำถามว่า เขาชอบที่จะทำงานหรือไม่ทำงานกับใคร เขาชอบที่จะสังสรรค์หรือมาสังสรรค์กับใคร แล้วนำกลุ่มชื่อที่ถูกระบุไว้มาโยงหาความสัมพันธ์ว่า ใครเป็นที่นิยมของกลุ่ม หรือใครถูกกลุ่มเพิกเฉย

10. การใช้ตรวจสอบปฏิสัมพันธ์และแบบสำรวจรายการ (Interaction Schedules and Checklists) เพื่อความสะดวกและเชื่อถือได้ในการสังเกตพฤติกรรมระหว่างครูและนักเรียน ผู้วิจัยอาจสร้างรายการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน แล้วใช้ประกอบการสังเกตโดยการ check พฤติกรรมที่เกิดขึ้นไปตามรายการที่มีอยู่ เช่น การใช้คำถามของครู โอกาสในการตอบคำถามของนักเรียน

11. การใช้เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recording) เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างละเอียดลึกซึ้งในการเรียนการสอนเป็นกลุ่มเล็กหรือในการสนทนาตัวต่อตัว

12. การใช้วีดิทัศน์ (Video – Recording) บันทึกภาพและเสียงลงในวีดิทัศน์ เพื่อให้เป็นภาพของกิจกรรมทั้งชั้นหรือเลือกบันทึกรายการประเด็นที่สนใจ จะเป็นประโยชน์มากในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ภายหลัง

13. การใช้แบบทดสอบ (Test) ใช้แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ วัดจุดเด่น – จุดด้อยในเนื้อหาวิชาของผู้เรียน เป็นต้น เป็นการรวบรวมข้อมูลทางด้านความสามารถทางสมองของผู้เรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ประเมิน หรือการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัย ร่วมกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และระบบการศึกษาที่ประกอบอยู่ โดยผ่านการถกปัญหา อภิปรายปัญหา การประเมิน โดยกลุ่ม จะจะทำให้ได้แนวทางของการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การปรับปรุง และการวางแผนการปฏิบัติต่อไปด้วยกระบวนการดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะการวิจัยแบบต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาในการปฏิบัติการ คือ เมื่อแก้ปัญหาหนึ่งได้อาจเกิดปัญหาอื่นหรืออาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาใหม่ ซึ่งผู้วิจัยต้องวิจัยเชิงปฏิบัติการเช่นนี้เรื่อย ๆ ไป

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 13) ได้กล่าวถึงขั้นตอนดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ประสงค์จะศึกษา
2. เลือกปัญหาสำคัญที่เป็นสาระควรแก่การศึกษาวิจัย
3. เลือกเครื่องมือในการวิจัยที่ช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้
4. บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย
5. วิเคราะห์ความสำคัญในด้านต่าง ๆ
6. ตรวจสอบข้อมูลที่กลุ่มวิจัยได้พิจารณาไว้แล้วอีกครั้งหนึ่ง

สรุป กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ มีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (The Plan) เป็นการตั้งความคาดหวัง การมองไปในอนาคต
2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการปฏิบัติตามความคาดหวังที่วางไว้ ภายใต้การทำงานที่มาจากแนวคิดที่ตกลงของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ผ่านการ

วิเคราะห์ วิเคราะห์แล้ว และระหว่างการทำงานจะมีการบันทึก รายงาน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ วิเคราะห์กันอีกในภายหลัง

3. การสังเกต (Observation) เป็นการบันทึกข้อมูลพื้นฐาน ไว้ใช้ในการสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน มีการวางแผนการสังเกตอย่างรอบคอบ และผู้สังเกตจะต้องเป็นผู้ที่มีความไวในการจับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น โดยไม่คาดฝัน

4. การสะท้อน (Reflection) เป็นการสะท้อนถึงการปฏิบัติงาน การกระทำตามที่บันทึกไว้จากการสังเกต เก็บข้อมูล โดยใช้การอภิปรายกลุ่มร่วมกัน ที่ถือให้เป็นการประเมินอย่างหนึ่ง และเป็นการให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนปฏิบัติครั้งต่อไป

3.5 ประโยชน์ของการวิจัยปฏิบัติการ

สุวิมล ว่องวานิช (2551 : 25) ได้กล่าวไว้ว่าประโยชน์ของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาวิชาชีพครู เนื่องจากให้ข้อค้นพบในกระบวนการสืบค้นที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนารเรียนการสอน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาผู้มีส่วนร่วม นำไปสู่การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้และด้วยหลักสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการที่เน้นการสะท้อนผล ทำให้การวิจัยแบบนี้ส่งเสริมบรรยากาศของการทำงานแบบประชาธิปไตยที่ทุกฝ่ายเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และยอมรับในข้อค้นพบร่วมกัน

Kemmis and Mc Taggart (1998 : 11-15) ได้กล่าวไว้ว่าประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการพอสรุปได้ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการช่วยลดช่องว่างการค้นพบความรู้กับการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานทางการศึกษา ได้จริง
2. เป็นการวิจัยที่แก้ไขปัญหาในชีวิตจริง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ทันที
3. เป็นการแบ่งความรู้ ทฤษฎีหรือแนวคิดมาทดสอบด้วยการปฏิบัติจริงซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของความเชื่อมั่นของความรู้หรือทฤษฎีและเป็นการเตรียมนำไปสู่การพิจารณาความรู้หรือทฤษฎีใหม่
4. เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับนักวิจัยในการนำทฤษฎีหรือความรู้ทางวิชาการมาใช้กับความเป็นจริง
5. สร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานเป็นทีม ความเป็นผู้นำ การทำงานแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในสังคมปัจจุบัน

6. การวิจัยปฏิบัติการช่วยจัดหาแนวทางการทำงานที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติให้เป็นหนึ่งเดียวกัน จากแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ เป็นการเพิ่มจุดแข็งและปิดจุดอ่อนของนักทฤษฎีและนักปฏิบัติ เป็นการผนึกกำลังกันในการทำงานวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป ประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาวิชาชีพครู เนื่องจากให้ข้อค้นพบในกระบวนการสืบค้นที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และครูเกิดการพัฒนารายการเรียนการสอน ช่วยลดช่องว่างการค้นพบความรู้กับการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานทางการศึกษาได้จริง เป็นการวิจัยที่แก้ไขปัญหา

4. บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแก

4.1 ประวัติความเป็นมา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแกเดิม ชื่อ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโพธิ์ศรีบ้านแก อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 โดยการริเริ่มจัดตั้งจากเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีบ้านแก พระอธิการประพันธ์หัตถ์ธรรมโม อาจารย์หล่อมาศงามเมือง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกวิทยาคม นายศักดิ์ชัย ไร่จรัสสถิตย์ ผู้ใหญ่บ้านแก หมู่ที่ 1 อาจารย์นวน เพชรมณี ข้าราชการบำนาญ และได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกันบริจาคอุปกรณ์การก่อสร้างอาคารเรียนแบบชั้นเดียว หลังคาบุงด้วยหญ้าจนแล้วเสร็จ สามารถให้นักเรียนเข้าเรียนได้ และต่อมาได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแก สังกัดกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2544 ต่อมาสำนักงานศึกษาธิการอำเภอได้ติดต่อประสานงานไปยังมูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาเด็กและครอบครัว (ฟอร์เด็ก) เพื่อขอสนับสนุนด้านการก่อสร้างอาคารเรียน ซึ่งต่อมาทางมูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาพัฒนาเด็กและครอบครัว โดย ดร.อัมพร วัฒนวงศ์ ได้มาดูสภาพอาคารเรียน สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนและการเรียนการสอน ทางมูลนิธิจึงอนุมัติอาคารเรียน พร้อมอุปกรณ์การเรียน โดยทางมูลนิธิมอบอาคารเรียนหลังใหม่ ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 โดยตัวแทนเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ประจำประเทศไทย และผู้อำนวยการมูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาเด็กและครอบครัว เป็นผู้มอบ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ นายชัยรัตน์ มาประณีต เป็นประธานในการรับมอบอาคารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโพธิ์ศรีบ้านแก ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแกมีครูผู้ดูแลเด็กจำนวน 9 คน มีนักเรียน 126 คน

3. ผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	กรรมการ
4. ผู้แทนชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	กรรมการ
5. ตัวแทนผู้ประกอบการ	กรรมการ
6. ผู้แทนครู	กรรมการ
7. หัวหน้าศูนย์ ทำหน้าที่	กรรมการและเลขานุการ

4.6 สภาพปัจจุบันปัญหา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแกมีสภาพรียบท โดยทั่วไปด้านอาคารสถานที่เก่าและไม่ได้รับการปรับปรุงพัฒนามานานซึ่งไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการของเด็ก ส่วนด้านบุคลากรได้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี แต่ขาดแคลนในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก แต่ปัญหาหลักที่สำคัญ คือ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ศรีบ้านแกไม่ได้รับการพัฒนามานานทำให้มีสภาพเก่า ไม่เจริญหูเจริญตาแก่ผู้ที่พบเห็น ซึ่งสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ทิวา สุริยะ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารงานอาคารสถานที่ของ โรงเรียน ตีเตน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย พบว่า มีการดูแลและการกำกับดูแลอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงามเป็นระเบียบ มีการกำกับดูแลและควบคุมให้มีเวรยามรักษาอาคารสถานที่และแต่งตั้งกรรมการควบคุมการก่อสร้างตามระเบียบทางราชการ นอกจากนี้ยังให้บุคลากรทุกฝ่ายและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานอาคารสถานที่ ตลอดถึงการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน รวมถึงมีการใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่ากับการลงทุน สำหรับแนวทางในการปรับปรุงงานอาคารสถานที่ ควรมีการจัดสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอกับชั้นเรียน ควรใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน และให้ครู นักเรียน ชุมชน มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ควบคุมดูแล ตลอดถึงควรมีการประเมินการใช้อาคารสถานที่และนำผลการประเมินการดำเนินงานมาปรับปรุง แก้ไขต่อไป

รัตนภรณ์ เตียวกุล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนางานบริหารอาคารสถานที่
ในโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์ วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ผลวิจัยปรากฏดังนี้

1. ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการวางแผนงานอาคารสถานที่โดยมี
กรรมการด้านการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีเอกสารหลักฐานการวางแผนงานอย่าง
ชัดเจน ข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนควรให้นักเรียนและครูได้มีส่วนในการเสนอข้อมูล ควรมี
แผนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนและการกำหนดพื้นที่ใช้สอยให้ครูและ
นักเรียนรับทราบ

2. ด้านการดำเนินงานผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการดำเนินการตามแผนการจัด
กรรมการ ร่วมดำเนินงานให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ควรให้นักเรียนและครูมีส่วนในการดำเนิน
งานตามแผน แผนงาน/โครงการ กิจกรรม การกำหนดเขตพื้นที่พัฒนาควรกำหนดผู้รับผิดชอบ
ให้ชัดเจน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมพัฒนา ปรับปรุงงานจัดการระบบสาธารณูปโภคให้ได้
มาตรฐาน ได้แก่ น้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องน้ำ ห้องส้วม ระบบคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์
การเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ การรักษาความสะอาดอาคารเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร การ
จัดสภาพภูมิทัศน์ในบริเวณ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพงาน
จัดการระบบซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารสถานที่

3. ด้านการควบคุมติดตามประเมินผลควรจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการ
ประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องรายงานผลการประเมินจัดทำเอกสารหลักฐาน
ประชาสัมพันธ์ ให้ครูนักเรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบ

4. ด้านการปรับปรุง ควรนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนา ควรมีการ
ประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายรับทราบผลของการปรับปรุงอาคารสถานที่ทุกด้านอย่างต่อเนื่องและ
มีประสิทธิภาพ

พระมหาอำพร มณีเนียม (2545 : 164) ได้ศึกษาความพร้อมในการจัดการศึกษา
ระดับก่อนประถมศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมู่ที่ 3
องค์การบริหารส่วนตำบลคูคต ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมด้าน
อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมระดับปานกลางค่อนข้างมาก ศูนย์มีความมั่นคงปลอดภัย
สวยงาม มีห้องน้ำสะอาดเพียงพอ มีห้องเรียนเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ตั้งอยู่กลางชุมชน
สะดวกต่อการเดินทางและไม่มีมลภาวะ

ชัชวาลย์ จันทร์ศรี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานอาคาร
สถานที่และสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนบ้านโพนครก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่าในสภาพ

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านโพนครก มีปัญหาในเรื่องอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมหลายด้าน เช่น บริเวณโรงเรียนคับแคบมีฝุ่นละอองและน้ำท่วมขังในฤดูฝน อาคารเรียนบางหลังชำรุดทรุดโทรม บริเวณโรงเรียนไม่สะอาด นักเรียนทิ้งเศษกระดาษไม่เป็นที่ ขาดสวนหย่อมหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามเด็กเล่นไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก ถนนในโรงเรียนเป็นหลุมเป็นบ่อ ป้ายนิเทศ ป้ายประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม ไม่ดোকไม้ประดับ ไม่เพียงพอ ทั้งนี้มีสาเหตุจากการปฏิบัติงานอย่างไม่มีการมีระบบและวิธีการที่เหมาะสมขาดความเอาใจใส่ ขาดความรับผิดชอบ บุคลากรไม่ตระหนักและไม่เห็นความสำคัญของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาและผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จึงได้ร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา คือการ ประชุมปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การมอบหมายงานและการนิเทศ กำกับติดตาม ขั้นตอนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการในวงรอบที่ 1 ผลการพัฒนาพบว่า การพัฒนาการปฏิบัติงานตามกรอบงานทั้ง 6 ด้าน ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้เป็นอย่างดีใน 4 กรอบงาน คือ การใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ส่วน 2 กรอบงาน คือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่น สะอาดสวยงามปลอดภัยจากอุบัติเหตุ และโรคติดต่อ และการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกายของนักเรียน พบว่า ยังมีปัญหาเนื่องจากเงื่อนไขในเรื่องเวลาและฤดูกาล ซึ่งก็ได้แก้ไขในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหา 3 กลยุทธ์ คือ การประชุมระดมความคิดของผู้ร่วมปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมศึกษา การจัดทำโครงการ/แบ่งกลุ่มงานใหม่และการนิเทศ กำกับติดตาม ให้มากขึ้น ผลปรากฏว่า การพัฒนาการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบ้านโพนครก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการ ตามกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการและกลยุทธ์ต่าง ๆ ทั้ง 2 วงรอบ ส่งผลให้โรงเรียนบ้านโพนครกในปัจจุบันได้รับการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ ทุกประการ

เรียบ สวัสดิผล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเทศบาลวัดเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การดำเนินการพัฒนา โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมระดมสมอง การศึกษาดูงาน การประสานงานสร้างความตระหนัก สร้างความเข้าใจ และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา การประชุม สรุปผลการดำเนินงาน 3 ระยะ และการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาการดำเนินงานนั้น ทำให้การดำเนินงานมีขั้นตอนเป็นระบบ ทันต่อเหตุการณ์ และตรงกับความต้องการของนักเรียน ครู-

อาจารย์ นักการภารโรง และชุมชน รวมทั้งอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลง คือมีความสะอาด สวยงามร่มรื่น มีความเป็นระเบียบ มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากยิ่งขึ้น บุคลากรภายในโรงเรียน มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสิ่งสำคัญ คือ มีความตระหนักและมีแรงจูงใจในการช่วยพัฒนา การดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนทั้ง 7 ด้าน มากขึ้น รวมทั้งรู้จักใช้ และดูแลรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมดียิ่งขึ้น ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยวิธีประชุม ระดมสมอง และการประสานงานสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา ได้แก่ การจัดกิจกรรมรณรงค์ การจัดกิจกรรมยกย่อง การจัดกิจกรรมชุมชนร่วมกับนักเรียนและรวมไปถึงการนิเทศกำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจะช่วยให้การพัฒนาระบบและประสบความสำเร็จตรงตามความต้องการของทุกฝ่าย

พระครูวิโรจน์ธรรมาภิรักษ์ เรื่องรัมย์ (2547 : 71) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ 'ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากสถานศึกษาใกล้เคียง ขาดการนิเทศติดตาม อาคารสถานที่ไม่มีความเหมาะสมและเป็นสัดส่วนครูที่เลี้ยงเงินเดือนน้อยขาดสวัสดิการ สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เหมาะสม มีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนให้รับทราบกิจกรรมน้อย

อิสริยา เพ็ญจันทร์ (2547 : 80) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของเทศบาลตำบลพระทองคำ อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และศึกษาความคิดเห็นของฝ่ายจัดการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่าฝ่ายดำเนินการจัดการศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารบุคลากร ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความคิดเห็นด้วยด้านธุรการ การเงินและพัสดุอยู่ในระดับมาก

คัทธิดา กันกา (2548 : 70) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วน

คำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบาย การถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการ ดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือ ปัญหาด้านอาคารสถานที่ในการจัดการศึกษา ยัง ไม่มีสถานที่ที่เป็นของตนเอง ความรู้ความเข้าใจในนโยบายการจัดการศึกษาของผู้เกี่ยวข้อง บุคลากรในการทำงานขาดความพร้อม ชื่อและวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดความร่วมมือและ ความสนใจของชุมชน และงบประมาณในการจัดการไม่เพียงพอ

ชาริน จินดาศรี (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก บำรุงขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดเรือ อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยมากที่สุด ปัญหาการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีสภาพ ปัญหาด้านบุคลากรและการบริหารจัดการมากที่สุดแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ควรมีการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชนมากที่สุด

ประเสริฐ บุญมี (2554 : 607-612) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาการบริหารงานศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดย ภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง ในปัจจุบัน ยังไม่มีอาคารสถานที่เป็นเอกเทศ และแม้บางส่วนที่ รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสำหรับสร้างอาคารสถานที่แล้ว แต่การจัดห้องเรียนยังไม่เป็น ลัดส่วนพื้นที่ภายนอกอาคารยังอยู่ในระหว่างการปรับปรุงและตกแต่งทั้งสนามเด็กเล่น สนาม หญ้า ต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับที่จะทำให้เกิดความ ร่มรื่นยังมีไม่เพียงพอ ไม่มีรั้วรอบขอบชิด จึงทำให้ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นต่อปัญหา การบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง

อภิชาติ แสงดี (2552 : 52-53) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับ ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การ บริหารส่วนตำบลในอำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร พบว่า ด้านบุคลากรและการบริหาร จัดการ ส่วนใหญ่องค์การบริหารส่วนตำบลสรรหาบุคลากรทางการศึกษาตามเกณฑ์ลูกจ้าง องค์การบริหารส่วนตำบล ครูพี่เลี้ยง/ผู้ดูแลเด็กขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา

ระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีโอกาสเข้ารับการอบรมสัมมนาเพิ่มพูนความรู้ด้าน อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ส่วนใหญ่สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ใน พื้นที่ที่มีขนาดเหมาะสม ไม่ยิ่งต่ออันตราย มีการติดตั้งระบบและอุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัย สภาพแวดล้อมการจัดการศึกษาทั้งในและนอกห้องเรียนสะอาดและปลอดภัย สะดวกในการทำกิจกรรม ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรส่วนใหญ่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดตามตารางกิจกรรมประจำวัน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมเรียนการสอนระดับปฐมวัยครบ แต่เครื่องเล่นสนามส่วนใหญ่ชำรุดทรุดโทรมและที่มีไม่หลากหลาย และด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน ส่วนใหญ่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรมที่เอื้อและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

อนุรักษ์ มาสเนตร (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาการดำเนินงานการบริการด้าน การศึกษาตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กกรมอนามัยของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในเขตบางซื่อ เป็น การศึกษาการดำเนินงานการบริการด้านการศึกษาตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กกรมอนามัย ของ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในเขตบางซื่อ ใน 6 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริม พัฒนาการเด็ก บริการอาหารสะอาด ปลอดภัยสภาพแวดล้อมสะอาดและปลอดภัย บุคลากร การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานการ บริการด้านการศึกษาตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ใน เขตบางซื่อ ผลการวิจัยพบว่า 1. การดำเนินงานการบริการด้านการศึกษาตามมาตรฐานศูนย์เด็ก เล็กกรมอนามัย ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในเขตบางซื่อ มีระดับการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อมสะอาดและ ปลอดภัย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านบริการอาหารสะอาด ปลอดภัย ด้านการส่งเสริม สุขภาพ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง อยู่ในระดับ ปาน กลาง 2. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานการบริการด้านการศึกษาตาม มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กกรมอนามัย ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในเขตบางซื่อ จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูพบว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เก็บค่าบริการน้อย มีการดำเนินงานตามมาตรฐาน ศูนย์เด็กเล็กกรมอนามัย ค่อนข้างน้อย เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอที่จะมาดำเนินงาน รวมถึงขาด การดูแลและสนับสนุนจากภาครัฐ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองก็ค่อนข้างน้อย เนื่องจากว่าผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และ

ไม่ค่อยมีเวลาเพราะต้องทำงาน ข้อเสนอแนะ คือภาครัฐควรให้การสนับสนุนและหาทางช่วยเหลือดูแลสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เก็บค่าบริการน้อย เพื่อให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีโอกาสที่จะดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนด ในกรณีที่เจ้าของกิจการไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการเอง เจ้าของกิจการควรทาคความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้วย เพื่อให้ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ควรมีการประชุมชี้แจงผู้ปกครองให้เข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วม และ ผู้ปกครองควรใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมตามสมควร ควรสร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง อีกทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น

บุษศักดิ์ วิชานนท์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี 1. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรีด้านการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ นโยบายของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด นโยบายการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกับขนาด แผนงานของโรงเรียน และนโยบายมีการประกาศประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในโรงเรียนทราบโดยทั่วกัน 2. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีผู้รับผิดชอบด้านการวางแผนด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างชัดเจน กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน และมีการจัดทำแผนในการในการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อให้บรรลุนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน 3. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดสภาพแวดล้อม ปรับปรุงอาคารสถานที่ในโรงเรียนให้เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน แต่งตั้ง กำหนด มอบหมายบุคลากรรับผิดชอบการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม และกำหนดมาตรฐานเกณฑ์ คำนีตัวชี้วัด การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน 4. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมือง

แก่งคอย จังหวัดสระบุรีด้านการตรวจสอบและแก้ไขด้านสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ให้นักบุคลากรภายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุง การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง มีการประเมินการปฏิบัติงานจากกิจกรรมต่าง ๆ เปรียบเทียบกับแผนงาน/โครงการขององค์กร และจัดเก็บและบันทึกข้อมูล การตรวจสอบประเมินผล การแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงาน สิ่งแวดล้อม 5. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการทบทวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กำหนดแผนปฏิทิน ระยะเวลา เพื่อการประชุมทบทวนโดยฝ่ายบริหาร บันทึกข้อสรุป ผลการประชุม ทบทวนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้นักบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการประชุมทบทวน เพื่อพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม 6. การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรีภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม ด้านการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการตรวจสอบและแก้ไขด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการทบทวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

จิตศิริรัตน์ แห้งงูบุดดา (2553 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง การบริหารจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการบริหารจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” 3 ด้าน คือด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม ยกเว้นด้านวิชาการและการจัดประสบการณ์แก่เด็ก ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” 2) แนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน และการประชาสัมพันธ์ คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกด้านรวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 3) แนวทางในการพัฒนาด้านบุคลากร คือ ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมและดูงานเกี่ยวกับการดูแลเด็กเล็กซึ่งผู้ดูแลเด็กต้องได้รับการฝึกอบรมด้านการเลี้ยงดูเด็กอย่างมีคุณภาพและต้องเร่งรัดให้มีการจัดทำหลักสูตรปฐมวัยจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

ศิริศิลป์ บุตรจันทร์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้กำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเป้า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินการตามมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเป้า พบว่าผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร รองลงมาคือมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมาตรฐานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย 2) ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเป้า ผลการศึกษาพบว่าผลการดำเนินงานตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีร่างกายเจริญเติบโตเหมาะสมตามวัย รองลงมาคือ เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความสุขจิตดี มีความสุข และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีกิริยามารยาท ที่ดีขึ้น 3) ผลการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเป้ากับปัจจัยภูมิหลังของบุคลากรและประชาชน พบว่าบุคลากรและประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความคิดเห็นในมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแตกต่างกัน บุคลากรและประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อมาตรฐานในด้านบุคลากรแตกต่างกัน บุคลากรและประชาชนที่มีอาชีพ และสถานภาพที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแตกต่างกันมีความคิดเห็นในมาตรฐานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยแตกต่างกัน บุคลากรและประชาชนที่มีสถานภาพที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อมาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรแตกต่างกัน บุคลากรและประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อมาตรฐานในด้านการมีส่วนร่วม การสนับสนุนจากทุกภาคส่วนแตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเป้ากับปัจจัยภูมิหลังของบุคลากรและประชาชน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเป้านั้นเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถดำเนินการได้ถูกต้องตามมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับในด้านบุคลากรควรมีการเพิ่มเงินสนับสนุนแก่ครูและผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กเล็กเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงาน และควรให้ครูและผู้ช่วยผู้ดูแลเด็ก

เล็ก ได้เข้ารับการอบรมเรื่องการดูแลสุขภาพเด็กที่ป่วยด้วยโรคง่าย ๆ จากหน่วยงานสาธารณสุข ถ้าเป็นไปได้ครูและผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กเล็กควรมีการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรีและควรได้รับการอบรมเพิ่มเติมส่งเสริมความสามารถในดูแลเด็กเล็ก เพื่อการพัฒนาคุณภาพเด็กเล็กใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นิคม ชุมเชิงกาญจน์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง การดำเนินงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของ โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา เชียงยืน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของ โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา เชียงยืน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผน การติดตามและตรวจสอบการใช้ การบำรุงรักษา และพัฒนา การประเมินผล ตามลำดับ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

อัลเบอร์ตี (Alburly, 1976 : abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเกณฑ์สำหรับ ก่อตั้ง โรงเรียนอนุบาลในวัด ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ปัญหาการดำเนินงานใน 71 สถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจะมีปัญหาอยู่ 6 ด้าน คือ ปัญหาทางด้านวิชาการ บุคลากร กิจกรรม นักเรียน อาคารสถานที่ การธุรการและการเงิน และความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่ง ประสบปัญหาในการดำเนินงานแต่ละด้านอีกมาก เช่น วัสดุอุปกรณ์การเรียนยังไม่พอ ครูที่เลี้ยง ขาดความรู้และมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรปฏิบัติงานด้านธุรการการเงินโดยตรง ปัญหา อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์กับชุมชน และปัญหากิจกรรมนักเรียนควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ต่อไป

ฟิลลิปส์ และคนอื่น ๆ (Phillips and others, 1980 : abstract) ได้ศึกษาคุณภาพของ ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในเบอร์มิวด้า (Bermuda) ศึกษาสภาพแวดล้อม 6 ประเภท ได้แก่ การดูแล ประจําวัน การจัดตกแต่งพื้นที่ และการจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับเด็ก ประสบการณ์การใช้ เหตุผลทางภาษา กิจกรรมการใช้กล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ กิจกรรมส่งเสริมความคิด สร้างสรรค์ และพัฒนาการทางด้านสังคม พบว่า คุณภาพของสภาพแวดล้อมของศูนย์ทั้งหมด มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสังคมและภาษาเด็ก

สตริก (Sturke, 2003 : 1503-A) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในโปรแกรมการเรียนรู้ 2 ภาษาของเด็กอนุบาล และเด็กในระดับครั้งแรก และเกรดหนึ่งและสำรวจเจตคติ การรับรู้ของพ่อแม่ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เด็กนักเรียนที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้เป็นเด็กนักเรียนที่เรียนในโปรแกรม 2 ภาษา จำนวน 30 คนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับอนุบาลและเด็กที่เรียนอยู่ในเทอมแรกของระดับเกรดหนึ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้ได้แก่แบบสัมภาษณ์ ผลปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเด็กนักเรียนที่พูดภาษาอังกฤษ และเด็กนักเรียนที่พูดภาษาสเปนในโปรแกรมการศึกษา 2 ภาษา และจากการสัมภาษณ์พ่อแม่ทำให้ทราบว่า พ่อแม่มีความพึงพอใจกับโปรแกรมการศึกษา 2 ภาษา

จากผลการศึกษางานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย นอกจากจะมุ่งให้เด็กมีความพร้อมในอันที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาได้ดี ยังเป็นการศึกษาพื้นฐานที่สำคัญ ที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจะมีผลไปตลอดชีวิต หากเด็กได้รับการ ดูแลที่ดี ได้รับความรักความอบอุ่นจะทำให้เด็กเป็นคนสดชื่น แจ่มใส มองโลกในแง่ดี การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสถาบันหลายฝ่ายตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลอดจนองค์กรที่มีหน้าที่จัดการศึกษาและจัดบริการพื้นฐานให้แก่เด็ก และองค์การบริหารส่วนตำบลยังเข้าใจในสภาพและแนวทางในการพัฒนาการศึกษาน้อย และยังเห็นว่าการจัดการศึกษามีค่าใช้จ่ายแรงด่วน เมื่อจัดสรรงบประมาณก็จัดให้โดยอ้อมไม่จัดให้โดยตรง และที่สำคัญบุคลากรมีไม่เพียงพอและขาดประสบการณ์ในการจัดการศึกษา